

Akčný plán Biosférickej rezervácie Poľana

November 2014

Zostavili:

Zuzana Okániková, OZ Pronatur
Zuzana Guziová, SV MAB
Peter Urban, UMB B. Bystrica
Vladimíra Fabriciusová, Správa CHKO-BR Poľana
Stanislav Horník, Mesto Hriňová
Ján Šufliarsky, Mesto Detva
Martin Malatinec, Agrorev Detva
Pavol Kráľ, OZ Kriváň
Michal Kofira, OZ Č. Balog
Ján Bariak – SHR
Ľubomír Malček – predseda JHR Hriňová

Obsah

OBSAH.....	2
ZOZNAM SKRATIEK	4
ÚVOD.....	5
PROGRAM UNESCO ČLOVEK A BIOSFÉRA.....	6
BIOSFÉRICKE REZERVÁCIE.	6
PROGRAM MAB A BIOSFÉRICKE REZERVÁCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE	7
BIOSFÉRICKÁ REZERVÁCIA POĽANA	8
ZONÁCIA BR	8
Súčasná zonácia BR	8
Nová navrhovaná zonácia BR	9
MANAŽMENT BR	10
Súčasný stav riadenia BR Poľana	10
Navrhovaný model riadenia BR Poľana.....	10
PRÍRODNÉ POMERY	13
SOCIOEKONOMICKÉ POMERY	14
ANALÝZA HLAVNÝCH ČINNOSTÍ V BIOSFÉRICKEJ REZERVÁCII POĽANA	19
OCHRANA PRÍRODY A KRAJINY	19
LESNÉ HOSPODÁRSTVO	21
POĽNOHOSPODÁRSTVO	23
TURISTIKA A REKREÁCIA	25
VÝSKUM A MONITORING	26
POĽOVNÍCTVO.....	27
VZŤAH S VEREJNOSŤOU.....	28
ZÁKLADNÉ PROBLÉMY BR	29
SWOT ANALÝZA BIOSFÉRICKEJ REZERVÁCIE Z HĽADISKA PLNENIA ZÁKLADNÝCH FUNKCIÍ	31
VÍZIA BR POĽANA.....	34
PRINCÍPY BR POĽANA.....	34
AKČNÝ PLÁN	35
ZÁKLADNÉ CIELE BR POĽANA	35
I. Funkčný mechanizmus pre riadenie biosférickej rezervácie a zosúladovanie záujmov subjektov a skupín žijúcich v BR (a spravodlivé rozdeľovanie prínosov).....	35
II. Ochrana biodiverzity a geodiverzity a prírodných procesov	37
III. Objasnenie úlohy biosférickej rezervácie pri zabezpečovaní udržateľnosti regiónu prostredníctvom plnenia svojich troch funkcií.....	38
IV. Udržateľný cestovný ruch	39
V. Podpora a koordinácia vedeckých aktivít.....	41
VI. Koordinovaný územný rozvoj	42
Alternatívne: Udržateľný územný rozvoj	40
VII. Vybudovanie regionálnej identity	40
VIII. Spolupráca s ostatnými územiami v rámci Svetovej siete biosférických rezervácií.....	40
MONITORING A VYHODNOTENIE IMPLEMENTÁCIE AKČNÉHO PLÁNU	41
HROZBY A RIZIKÁ.....	42

FINANCOVANIE	42
ZÁVER.....	48
POUŽITÁ LITERATÚRA	50

Zoznam skratiek

AP	Akčný plán
BR	Biosférická rezervácia
EU	Európska únia
CHÚ	Chránené územie
CHS	Chránený strom
ICC MAB	Medzinárodná koordinačná rada Programu MAB
MAB	Program UNESCO Človek a biosféra
MAP	Madridský akčný plán
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
OZ	Občianske združenie
ŠOP SR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
MVO	Mimovládna organizácia
NPP	Národná prírodná pamiatka
NPR	Národná prírodná rezervácia
PP	Prírodná pamiatka
PR	Prírodná rezervácia
CHA	Chránený areál
CHS	Chránený strom
CHKO	Chránená krajinná oblasť
	názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok
NATURA 2000	
UNEP	Program Organizácie spojených národov pre životné prostredie
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
	Hlavní aktéri v území, všetci zainteresovaní, pôsobiaci, žijúci v území, ktorí ho ovplyvňujú
STAKEHOLDER	

Úvod

Program Človek a biosféra (MAB) je považovaný za vlajkový program UNESCO spájajúci prírodu a krajinu s človekom za účelom zabezpečenia udržateľného rozvoja. Základným mottom programu je harmonický vzťah človeka a prírody.

MAB položil základy pre nový typ medzinárodne významného územia – biosférickej rezervácie (BR). Svetová sústava biosférických rezervácií BR sa začala tvoriť od roku 1976, a začiatkom roku 2014 zahŕňala 621 území v 117 krajinách, vrátane 12 cezhraničných území.

Biosférické rezervácie slúžia ako príklad trvalo udržateľného života, prijateľnej rovnováhy a vzájomného vzťahu človeka s prírodným prostredím. Zohrávajú významnú úlohu nielen pre miestne obyvateľstvo, ale poznatky z takého územia sú potrebné pre celú spoločnosť a sú základným pilierom vízie biosférických rezervácií pre 21. storočie, ktorá bola formulovaná v záveroch Sevillskej konferencie v roku 1995. Je to pomerne náročný cieľ, ku ktorému by časom mali dospieť všetky veľkoplošné chránené územia.

Nový typ územia si vyžiadal hľadanie nových prístupov k plánovaniu aktivít v území, ktorý by prekračoval hranice jednotlivých sektorov.

Akčný plán BR Poľana bol prvýkrát spracovaný v roku 1991 na zabezpečenie cieľavedomého rozvoja územia pri súčasnom plnení jej základných funkcií – ochrannej, rozvojovej, logistickej. Bol vypracovaný podľa požiadaviek I. medzinárodného kongresu o biosférických rezerváciách, ktorý sa konal v roku 1983 v Minsku. Obsahoval 8 hlavných oblastí a zahŕňal 36 konkrétnych činností. Akčný plán pre BR Poľana bol prvý vo vtedajšom Československu a stal sa vzorom pre plánovanie ostatných biosférických rezervácií.

Tento Akčný plán Biosférickej rezervácie Poľana je rámcový dokument, ktorý obsahuje opis súčasného stavu v biosférickej rezervácii, víziu, dlhodobé ciele a aktivity na ich dosiahnutie na základe úzkej spolupráce všetkých zainteresovaných subjektov v období rokov 2014 - 2018.

Bol vypracovaný podľa vzoru Akčného programu BR Entlebuch na roky 2012 – 2015 a s prihliadnutím na existujúce medzinárodné dokumenty, ktoré upravujú postavenie a funkcie biosférických rezervácií. Obsahuje strategickú časť, po ktorej nasleduje Akčný plán.

Akčný plán je určený pre všetkých zainteresovaných v oblasti riadenia a využívania územia Biosférickej rezervácie Poľana, územie ktorej sa v súčasnosti zhoduje s územím Chránenej krajinskej oblasti Poľana. Teda nielen pre samotnú Správu CHKO-BR Poľana, ale i užívateľov, vlastníkov, obyvateľov, samosprávy, štátne orgány, vedecké inštitúcie atď.

Návrh Akčného plánu Biosférickej rezervácie (BR) Poľana, bol vytvorený vďaka projektu Občianskeho združenia (OZ) Pronatur „Príroda ľuďom – ľudia prírode“ v rámci blokového grantu pre mimovládne organizácie (MVO) a podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce. Na jeho príprave spolupracovala Štátna ochrana prírody SR a Slovenský výbor pre program UNESCO Človek a biosféra.

Program UNESCO Človek a biosféra

Medzivládny program Človek a biosféra (Man and the Biosphere - MAB) bol vyhlásený v roku 1971 ako nástupnícky program Medzinárodného biologického programu. Tento svojou povahou vedecký, interdisciplinárny program, pôvodne rozdelený do štrnástich nosných projektov, je zameraný na štúdium vzájomných vzťahov medzi človekom a prostredím, ale zahŕňa i vzdelávacie a informačné aktivity, aktuálnu problematiku integrovanej ochrany zdrojov biosféry a racionálne využívanie prírodných zdrojov.

Biosférické rezervácie

Biosférické rezervácie (BR) vznikli v 70-tych rokoch minulého storočia v rámci projektu MAB číslo 8 Ochrana prírodných území a genetického materiálu ktorý obsahujú.

V roku 1983 zvolali UNESCO a UNEP Prvý medzinárodný kongres o BR v bieloruskom meste Minsk. Kongres viedol k vytvoreniu medzinárodného Akčného plánu pre biosférické rezervácie v roku 1994, ktorý sa stal pre nasledujúce desaťročie základným referenčným dokumentom pre fungovanie biosférických rezervácií.

S rozvojom medzinárodnej environmentálnej agendy v 90.-tych rokoch 20. storočia ako aj s ohľadom na potrebu previerky účinnosti Akčného plánu bola v roku 1995 v španielskom meste Sevilla usporiadaná Medzinárodná konferencia o BR.

Táto konferencia otvorila novú éru v existencii biosférických rezervácií. Bola tu sformulovaná Sevillská vízia pre 21. storočie, Sevillská stratégia, obsahujúca kľúčové aktivity pre implementáciu konceptu biosférických rezervácií, a v neposlednom rade Rámcový štatút Svetovej siete biosférických rezervácií. Tieto dokumenty schválila Generálna konferencia UNESCO roku 1995.

V súlade s Rámcovým štatútom sú biosférické rezervácie „územia suchozemských, pobrežných či morských ekosystémov“, ktoré sú uznané v rámci programu MAB. Tieto územia spoločne vytvárajú celosvetovú sieť známu ako „Svetová sieť biosférických rezervácií“. V súčasnosti je sieť biosférických rezervácií tvorená 621 BR v 117 krajinách sveta. (ICC UNESCO, 2014).

Každá biosférická rezervácia má tri funkcie:

- ochranná – s dôrazom na ochranu na všetkých úrovniach, vrátane ochrany krajiny, ekosystémov, druhov a genetickej rôznorodosti
- rozvojová – ktorá je zameraná na zabezpečenie udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja územia
- logistická – ktorá zahŕňa výskum, monitoring, vzdelávanie a školenia (Oszlányi 2007, Kras 11 – 13)

Tieto funkcie sa implementujú prostredníctvom vhodného rozčlenenia územia BR na tri zóny:

- jedno alebo viac zákonom chránených jadrových území určených na dlhodobú ochranu v súlade so zámermi ochrany prírody v biosférickej rezervácii, pričom toto jadrové územie by malo byť dostatočne veľké aby toto poslanie naplnilo.
- jasne určenú nárazníkovú zónu alebo zóny, ktoré obklopujú jadrové územia, alebo k nemu priliehajú a kde sa môžu vykonávať len činnosti zlučiteľné so zámermi ochrany prírody
- vonkajšie prechodné územie, v ktorom sa presadzujú a rozvíjajú postupy trvalo udržateľného hospodárenia s prírodnými zdrojmi

Roku 2000 sa konalo stretnutie „Sevilla plus 5“ v Pamplone, kde sa rozhodlo o rôznych akciách na základe strategických sevillských odporúčaní.

V priebehu ďalších rokov od prijatia Sevillskej stratégie sa vynorili nové alebo sa zintenzívnili už existujúce globálne problémy a témy, ktoré si vyžadovali zmeny a prispôsobenie programu MAB (klimatické zmeny, strata biologickej a kultúrnej diverzity, poskytovanie ekosystémových služieb, urbanizácia ako hnacia sila environmentálnych zmien).

Na základe nových skutočností a tlaku na riešenie niektorých problémov bol v roku 2008 na III. Svetovom kongrese o BR v Madride prijatý „Madridský akčný plán (MAP), ktorý formuluje akcie, ciele a ukazovatele úspešnosti, partnerstvá a iné implementačné stratégie a hodnotiaci rámec pre sústavu BR na obdobie rokov 2002 – 2013.

Akcie a ciele MAP boli rozdelené do štyroch oblastí:

- spolupráca, manažment a komunikácia
- zonácia – viazanie funkcií na priestor
- veda a zvyšovanie kapacity
- partnerstvá

Samotný názov kongresu „*Budúcnosť biosféry: Biosférické rezervácie pre udržateľný rozvoj*“ naznačuje, že v súlade s vyššie spomenutými funkciami a cieľmi budú biosférické rezervácie i naďalej kľúčom pre zachovanie biodiverzity pre nasledujúce roky.

Cieľom MAP bolo realizovať strategické výhody sevillských nástrojov a dosiahnuť, aby biosférické rezervácie boli hlavnými medzinárodne určenými oblasťami trvalo udržateľného rozvoja v 21. storočí. Dokázalo sa, že hodnota biosférických rezervácií je koncepčne vyššia ako hodnota konvenčných chránených území. Tvorí významnú základňu pre rozvoj vedy a je dôležité, aby boli uznávané a podporované vládou ako súčasť a zložka ekonomického rozvoja príslušnej krajiny. Sú zároveň jedným z dôležitých nástrojov pre ochranu biodiverzity a životného prostredia na národnej úrovni.

Vedci, ako aj prax zaoberajúca sa plánovaním alebo politikou a miestne komunity prijali BR s očakávaním, že prinesú rôzne poznatky a skúsenosti so zachovaním biodiverzity a spoločenského a hospodárskeho vývoja v mene blaha ľudstva. Ťažisko je na príprave modelov na globálnej, národnej a miestnej úrovni, kde BR budú slúžiť ako školiace miesta pre profesionálov v oblasti politiky, rozhodovania, výskumu, vedy, hospodárenia, práce a pre zúčastnené osoby na úrovni miestnych komunít v ich vzájomnej spolupráci pri prenášaní zásad udržateľného rozvoja do miestnych podmienok.

Jednotlivé BR schvaľuje Medzinárodná koordinačná rada projektu MAB na návrh jednotlivých štátov, zostávajú však v právnej pôsobnosti štátov, v ktorých sa nachádzajú a ktoré podnikajú opatrenia považované za potrebné na zabezpečenie alebo zlepšenie ich fungovania.

V dôsledku neznalosti poslania a významu BR často dochádza najmä u verejnosti k vnímaniu BR ako ďalšej kategórie chráneného územia. Je to mylný názor, ktorý by sa mal čím skôr prostredníctvom médií, výchovy a propagácie vyvrátiť. Biosférické rezervácie, či „rezervy biosféry“ sú modelové územia, kde ochrana prírodných hodnôt je podporovaná spôsobom hospodárenia na určitom území. Tento prístup zhmotňuje ľudské poznanie o tom, že to čo a ako človek robí, prispieva k zachovaniu biodiverzity. Zároveň však takýto prístup by tým, ktorí v týchto územiach pracujú mal zaručovať určitú podporu a ich produkty by mali mať akýsi certifikát o kvalite a vyššej hodnote.

Program MAB a biosférické rezervácie v Slovenskej republike

Implementáciu programu MAB v Slovenskej republike zabezpečuje Slovenský výbor pre Program UNESCO „Človek a biosféra“, ktorý bol ustanovený dňa 9. marca 1993 ako poradný orgán ministra zahraničných vecí Slovenskej republiky. Je organizačnou súčasťou Slovenskej komisie pre UNESCO. Slovenský výbor programu MAB nadviazal na aktivity bývalého Československého výboru pre program MAB, ktorý existoval od začiatku existencie programu MAB.

V SR boli k 1.1.2014 za biosférické rezervácie uznané tieto územia:

1. Slovenský kras (1977)
2. Poľana (1990)
3. Východné Karpaty (1992)
4. Vysoké Tatry (1992)

I keď biosférické rezervácie nie sú osobitnou kategóriou chráneného územia podľa zákona o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov č. 543/2002 Z. z., sú podľa novely tohto zákona účinnej k 1.1.2014 považované za medzinárodne významné územia.

Podľa § 17 ods. 11 *Územím medzinárodného významu sa podľa tohto zákona rozumie lokalita, na ktorú sa vzťahujú záväzky vyplývajúce z medzinárodných programov, dohôd alebo dohovorov,^{59a)} ku ktorým Slovenská republika pristúpila. Územia medzinárodného významu tvoria mokrade medzinárodného významu, lokality svetového prírodného dedičstva, biosférické rezervácie a iné medzinárodne významné územia evidované v zoznamoch, ktoré vedú výbory alebo sekretariáty príslušných medzinárodných programov, dohovorov alebo organizácií. Lokalitu, ktorá je územím medzinárodného významu, možno vyhlásiť za chránené územie.*

Ich správu koordinuje Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky.

V minulosti BR neboli oficiálne riadené žiadnou inštitúciou avšak formálne ich činnosť koordinovala príslušná správa chráneného územia. Akčné plány, ktoré sa v minulosti pripravovali boli v podstate plány hlavných úloh pre jednotlivé BR.

Nové poznatky a skúsenosti vedú však k tlakom na zmenu. Zmenu nielen v legislatíve ale aj v manažovaní BR a hľadaní alternatív pre financovanie ich aktivít.

Biosférická rezervácia Poľana

Medzinárodná koordinačná rada Programu Človek a biosféra schválila Biosférickú rezerváciu Poľana dňa 27. marca 1990 a zaradila ju do sústavy BR UNESCO. Biosférická rezervácia Poľana vznikla na základe chránenej krajinej oblasti (CHKO) Poľana, ktorá bola vyhlásená už v roku 1981 za účelom ochrany neživej prírody, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev a tiež osobitného rázu krajiny stredného Slovenska. Rozloha územia je 20 360 ha.

Zonácia BR

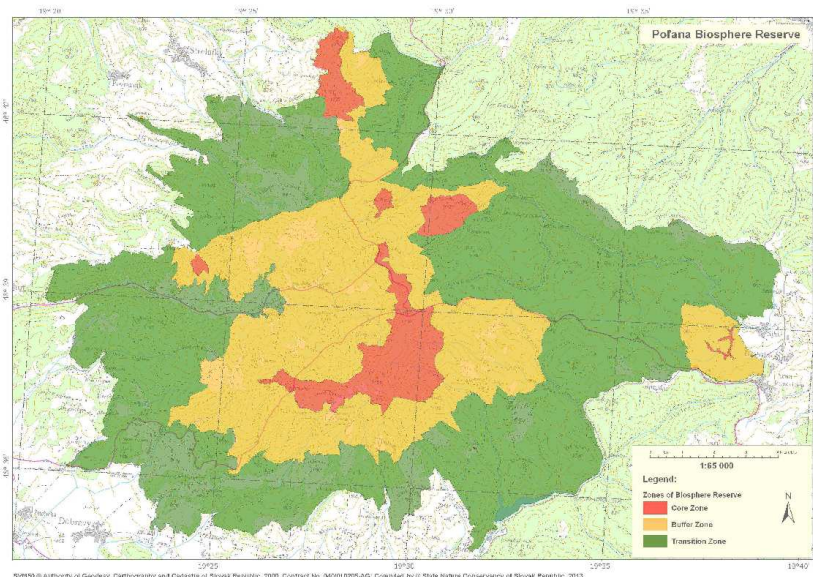
Súčasná zonácia BR

Územie BR Poľana je rozdelené na tri zóny vyžadované pre každú BR. Zonácia územia vychádza z členenia národnej sústavy chránených území a teda v jadrovej zóne sú zahrnuté najvýznamnejšie maloplošné chránené územia v rámci BR (jadrovú zónu tvorí šesť rozptýlených jadier – NPR Zadná Poľana, NPR Hrončeký grúň, NPR Ľubietovský vepor, PR Pri Bútľavke, PR Vrchslatina, PR Havranie skaly). V tejto časti sa nevykonávajú žiadne hospodárske aktivity, je ponechaná autoregulačným procesom, slúži na výskum a monitoring. Opatrenia sa vykonávajú len po komisionálnom posúdení v prípadoch, keď dôjde k narušeniu prírodnými živlami – kalamitami, resp. ak je to činnosť, ktorá je nevyhnutná pre zabezpečenie starostlivosti o chránené územie. Výmera jadrovej zóny je 1332,69 ha.

Nárazníková zóna chráni jadrá proti okolitým vplyvom. Hospodárenie je podriadené záujmom ochrany prírody. V maximálnej miere sa využíva genofond a na to sa orientuje aj obnova lesa. V tejto časti územia sa pri obnove programov starostlivosti o les (bývalých LHP) pre jednotlivé celky zabezpečuje zo strany štátnej ochrany prírody požiadavka na jemnejšie spôsoby hospodárenia. Okrem toho sa tu na časti územia vykonáva poľnohospodárska činnosť, ktorá spočíva v prepásaní plôch hospodárskymi zvieratami. Niektoré maloplošné chránené územia sú v tejto časti manažované takým spôsobom, ktorý

vytvára vhodné podmienky pre zachovanie rastlinného či živočíšneho druhu alebo biotopu, ktoré sú predmetom ochrany. Výmera nárazníkovej zóny je 7930,56 ha.

V prechodnej zóne je hospodárska činnosť usmerňovaná tak, aby bola v zhode so záujmami ochrany prírody a krajiny. Výmera prechodnej zóny je 11097,23 ha.

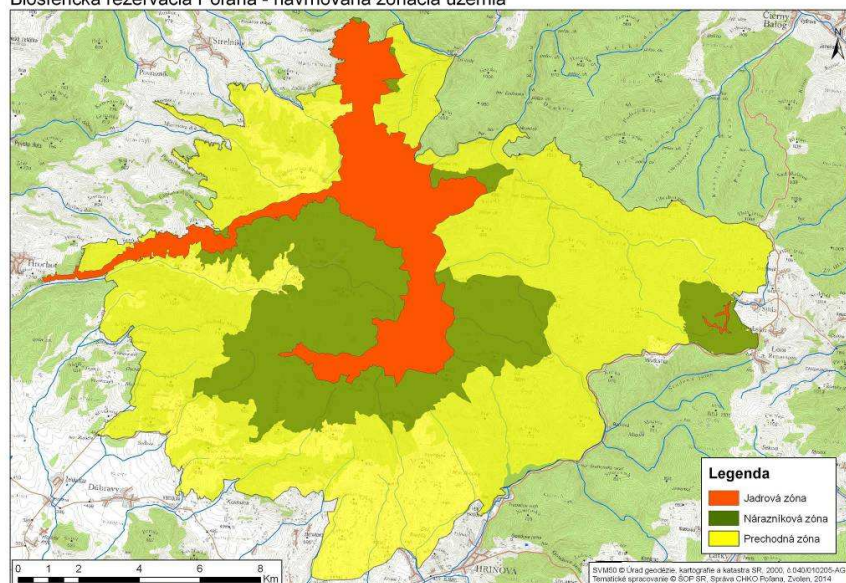

Obr.1 Súčasná zonácia BR Poľana

Nová navrhovaná zonácia BR

Z hľadiska zlepšenia plnenia troch funkcií biosférickej rezervácie, predovšetkým rozvojovej a logistickej, je potrebné upraviť zónovanie územia BR. Nová zonácia je potrebná aj z dôvodu zabezpečenia najcennejších častí prírody.

Biosférická rezervácia Poľana - navrhovaná zonácia územia

Obr.2 Navrhovaná zonácia BR Poľana

ICC MAB po periodickom hodnotení kritizovala BR Poľanu, že má nedostatok obyvateľstva a teda vplyvu človeka na prírodu. Ide o fakt, ktorý vplýva na prírodné a kultúrne hodnoty už niekoľko desaťročí. Do istej miery je tak brzdená predovšetkým rozvojová a logistická funkcia BR.

Jadrová zóna – s bezzásahovým režimom – (približne v hraniciach SKUEV Poľana) alt. MCHÚ + pralesy a prírodné lesy ,avšak len po vzájomnej dohode s **vlastníkmi pozemkov!**

Nárazníková zóna (súčasný 3. až 4. stupeň ochrany)

Prechodná 2. stupeň ochrany a 1. stupeň – rozšírenie BR o časť k. ú. Hriňová, *Listom č. A/2014/2016 zaslal primátor Uznesenie MsZ č. 23/III/1 zo dňa 15.4.2014, v ktorom Mestské zastupiteľstvo v Hriňovej súhlasí s rozšírením Hriňovských lazov do prechodnej zóny BR Poľana.*

Súčasný stav riadenia BR Poľana

Manažment BR Poľana v súčasnosti zabezpečuje Správa CHKO Poľana, ktorá patrí rovnako ako aj ostatné VCHÚ organizačne do príspevkovej organizácie Štátna ochrana prírody SR. Preto sa na ňu vzťahuje jej štatút, organizačný poriadok, ostatné vnútorné predpisy, a aj plán hlavných úloh.

V súvislosti s touto problematikou, je treba povedať, že správa CHKO, ako biosférickej rezervácie nikdy nebola a ani nie z nijakého hľadiska uprednostňovaná, či zvýhodňovaná.

Skutočnosťou je, že pracovníci správy úlohy biosférickej rezervácie realizovali a realizujú vedľa prioritných úloh a z pridelených finančných prostriedkov na činnosť správy, čo je ale nedostačujúce. V rokoch 2010 -2013 nastal výrazný pokles pridelovania týchto prostriedkov. Nepodarilo sa zabezpečiť, aby takáto správa mala aspoň jedného pracovníka pre zabezpečovanie úloh biosférickej rezervácie. Rovnako sa koordinácie aktivít v BR nezapájali iné dotknuté subjekty.

V súčasnosti je na správe CHKO zamestnaných celkom 11 pracovníkov na pozíciách botanik, zoológ (2), lesník (2), krajinár, pracovník envirovýchovy, strážca, anorganik, administratívny pracovník a riaditeľ správy.

Súčasný personálny zastúpenie je preťažené úlohami z PHÚ, projektmi, prípadnými zákazkami, spracovaním podkladov pre štátnu správu, pričom sa nemôže v dostatočnej miere venovať poslaniu biosférickej rezervácie.

Optimálnym riešením by bolo, aby riaditeľ správy CHKO bol dostatočne kvalifikovaný a dostatočne zorientovaný v problematike BR, aby mohol byť zároveň koordinátorom BR. Okrem toho je potrebné, aby správa disponovala minimálne jedným pracovníkom, ktorý bude organizačne zabezpečovať agendu týkajúcu sa BR.

Pri riadení BR je zároveň potrebné uplatňovať participatívny prístup a zapájať relevantné dotknuté subjekty

Navrhovaný model riadenia BR Poľana

Inštitucionálne orgány, ktoré by sa mali podieľať na riadení BR sú:

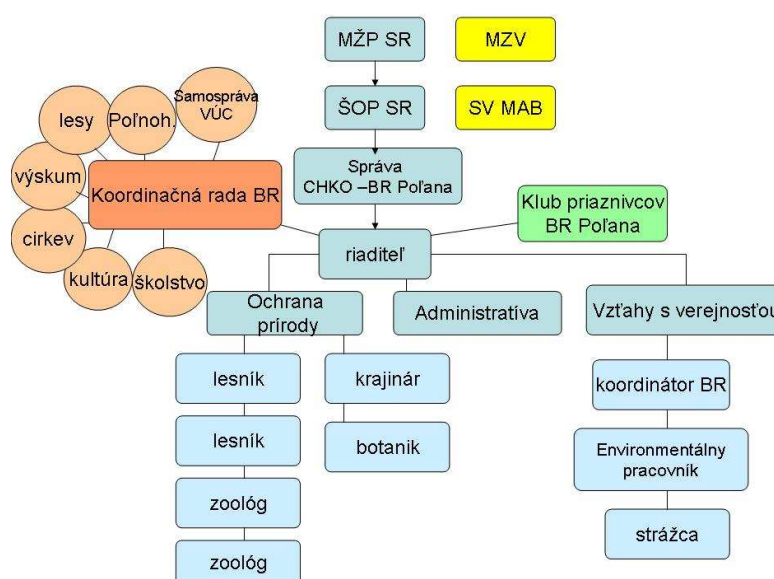
Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré schvaľuje Plán hlavných úloh ŠOP SR a je zodpovedné za plnenie medzinárodných dohovorov a programov i v zmysle súčasného zákona o ochrane prírody a krajiny.

Ministerstvo zahraničných vecí (MZV) by malo byť partnerom MŽP SR v riešení problematiky BR na národnej a medzinárodnej úrovni, keďže MAB je vedeckým programom UNESCO a SV MAB pracuje v štruktúrach Slovenskej komisie pre UNESCO.

Štátna ochrana prírody SR, ktorá koordinuje plnenia plánu hlavných úloh a medzinárodných záväzkov v oblasti ochrany prírody a krajiny.

Výkonnou organizáciou bude i naďalej **Správa CHKO-BR Poľana**, ktorá však pri riadení BR bude spolupracovať s **Koordinačnou radou BR**, prípadne s **Klubom priaznivcov BR Poľana**.

Vhodné by bolo vnútorné organizačné usporiadanie správy so stanovením pozície „koordinátor BR“, ktorý bude pomáhať riaditeľovi pri organizovaní stretnutí, pri styku s verejnosťou, pri riešení konkrétnych problémov v BR, ale i pri plnení akčného plánu – vytváraní databázy dotknutých subjektov, hľadani spoločných projektov a pod.

Obr. 3 Navrhovaný model riadenia BR vychádzajúci zo súčasných podmienok.

Koordinačná rada BR Poľana predstavuje poradný orgán, či partnerov, ktorí budú nápomocní pri riešení konkrétnych problémov týkajúcich sa predovšetkým zachovania prírodných hodnôt, ale i pri riešení problémov v rôznych oblastiach: poľnohospodárstvo, lesníctvo, turizmus,

Mala by byť zložená zo zástupcov čelných predstaviteľov primárnych stakeholdrov. V súčasnosti je však veľké riziko v ich fluktuácii najmä z politických dôvodov. Stabilnejšími členmi sú zástupcovia vedeckých a výskumných inštitúcií.

Vytvorenie Koordinačnej rady BR Poľana je jednou z reakcií na pripomienky Medzinárodnej koordinačnej rady UNESCO na periodické hodnotenie BR Poľana za roky 2000 – 2010. Jednou z dôležitých pripomienok bolo zapojenie tzv. stakeholdrov na riadení BR Poľana.

Vzniku KR predchádzalo množstvo rokovaní, pracovných stretnutí, hľadanie spoločných riešení a kompromisov medzi predstaviteľmi Správy CHKO-BR Poľana a hlavnými aktérmi v území.

V súčasnosti možno skonštatovať, že sa spoločným úsilím podarilo vytvoriť pracovné vzťahy na unikátnej úrovni v rámci Slovenska. Vzájomná úcta, rešpekt, odbornosť, ľudskosť a hlavne nezištná vôľa pomáhať iným vytvorili platformu na kvalitnú spoluprácu, ktorá už dokázala priniesť konkrétne pozitívne výsledky v území BR Poľana.

Cieľom činnosti KR je zapojenie vlastníkov, užívateľov, obyvateľov, podnikateľov, zástupcov samospráv, verejnej správy, vedeckých, kultúrnych inštitúcií a občianskych združení pôsobiach v území CHKO Poľana na riadení biosférickej rezervácie Poľana. I napriek tomu, že ide o poradný

orgán, úlohou KR je koordinácia všetkých aktivít v území BR Poľana tak, aby prispela k miestnemu ekonomickému rozvoju územia, avšak nie na úkor jej prírodných hodnôt.

Členmi KR sú najmä vlastníci, užívatelia, podnikatelia, obyvatelia, primátori a starostovia, predstavitelia kultúrnych, vedeckých a mimovládnych organizácií, ktoré pôsobia v BR Poľana. KR má vlastný štatút, pracuje na neformálnej úrovni avšak so serióznym participatívnym prístupom všetkých členov.

V území BR Poľana chceme dosiahnuť trvalo udržateľný rozvoj, nasmerovať investície tak aby smerovali prevažne do tvorby nových pracovných príležitostí, využívaním a produkciou miestnych regionálnych produktov, tvorbou nových projektov z domácich a zahraničných finančných zdrojov, ktoré pomôžu uchovávať zvyklosti a kultúrne tradície Podpoľania.

Koordinačná rada BR Poľana predstavuje poradný orgán zriadený na všeobecných princípoch partnerstva. Členovia si budú vzájomne nápomocní pri riešení konkrétnych problémov týkajúcich sa predovšetkým starostlivosti o chránené územie BR Poľana, ekonomický rozvoj a podporu tradičných ľudských činností, ale i pri riešení problémov spojených s produkčnou činnosťou v rôznych oblastiach napr.: poľnohospodárstva, lesníctva, turizmu a iných činností.

1. Úlohy Koordinačnej rady BR Poľana:

- a) včas informovať členov Koordinačnej rady BR Poľana o koncepčných zámeroch na úseku ochrany prírody a krajiny, lesníctva, poľnohospodárstva, verejnej správy, turizmu, o prípravách národnej legislatívy týkajúcej sa ochrany prírody a hospodárenia v BR Poľana;
- b) spolupracovať pri vytváraní projektov a získavaní finančných zdrojov, ktoré by mohli prispieť k rozvoju územia, posilnenia infraštruktúry, vytvorenia nových pracovných príležitostí so zreteľom na prírodné a kultúrne hodnoty BR Poľana;
- c) spoločné zapojenie do rozhodovacích procesov podľa príslušných kompetencií jednotlivých členov, s využitím komunikácie v štádiu prípravy zámerov;
- d) podieľať sa na spolutvorbe miestnych a regionálnych dokumentov s využitím všetkých dostupných informácií, ktoré by mohli pomôcť k rozvoju regiónu;
- e) koordinovanie trendov a plánov rozvoja územia;
- f) vypracovať Akčný plán na obdobie 5 rokov s uvedením konkrétnych aktivít, ktoré by mohli pomôcť územiu v rozvoji a zachovaní prírodných a kultúrnych hodnôt;
- g) zlepšovať medzigeneračné vzťahy a vykonávať opatrenia na zníženie miery vyst'ahovania mladej generácie z BR Poľana;
- h) propagovať územie BR Poľana, jej prírodné, kultúrne hodnoty a tradície na regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni
- i) vzájomne sa informovať o kompenzačných a stimulačných mechanizmoch (náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania, finančný príspevok, agro-environmentálne programy, programy rozvoja vidieka, LIFE projekty, fondy EU);
- j) presadzovať zapojenie vlastníkov a samosprávy do praktickej starostlivosti o zachovanie osobitných chránených častí prírody a krajiny.

Zoznam členov Koordinačnej rady BR Poľana

Predseda – Ing. Jozef Krnáč, PhD.

Správa CHKO Poľana – Ing. Vladimíra Fabriciusová

Mesto Detva – primátor Ing. Ján Šufliarsky, Zuzana Juhaniaková

Mesto Hriňová – primátor Mgr. Stanislav Horník

Obec Hrochoť – starostka Anna Čerhýňová

Obec Kriváň – starosta Imrich Paľko

Obec Očová – starosta Ing. Jaroslav Dominik

Obec Dúbravy – starosta Ján Ľalík

Obec Strelníky – starosta Ján Majer

Obec Ľubietová – starosta Ing. Pavel Zajac

Obec Čierny Balog – Ing. František Budovec

Lesy SR OZ Kriváň – Ing. Pavol Kráľ, Ing. Ján Nôžka
Lesy SR, OZ Čierny Balog – Ing. Miroslav Pepich
Obecné lesy Ľubietová – Ing. Peter Krč
UMB Banská Bystrica – Doc. Ing. Peter Urban, PhD
ÚEL SAV Zvolen – RNDr. Anton Krištín, CSc., Ing. Rastislav Jakuš, PhD
AGROSEV – Martin Malatinec
OZ Pronatur – Mgr. Zuzana Okániková
Malatinec Roman
PD Očová – Ing. Ján Maľa
PD Strelníky – Ing. Peter Mikulina
PD Hrochoť – Ing. Šimon Škoviera
Urbárska spoločnosť Detva – Ing. Peter Krinovič
Zvara dvor, s.r.o. – Lukáš Zvara
Jozef Zvara JHR – Ing. Ján Ivanič
SD JHR Hriňová – Ľubomír Malček, Jozef Ďurica
Ján Bariak SHR
SRD Poľana – Jozef Golian
Farma pod Melichovou skalou – Lucia Vágnerová
Chata pod Hrbom – Jozef Sedlák
Ing. Dušan Slávik
SACR – Mgr. Art. Marta Mlíchová

Klub priaznivcov Poľany

Historicky (povesti, tradície), „kto nebol na Poľane, nevidel svet“. Nielen minulosť, ale i súčasnosť dokazuje, že „Poľana spája“. Príčiny sú rôzne, Poľana združuje ľudí, ktorí si obľúbili jej prírodné hodnoty, intimitu, tradície, vedeckú hodnotu. Úlohou v najbližších rokoch bude potrebné vytvoriť Klub priaznivcov Poľany, či už prostredníctvom Facebooku, alebo iným spôsobom. Neskôr môže klub zohrať významnú úlohu pri riešení problémov, pri popularizácii hodnôt BR, pri ovplyvňovaní verejnej mienky. Je to príležitosť ako prilákať aj mladú generáciu späť k skutočným hodnotám, ktorými sú príroda jej procesy, spolupráca, partnerstvo,...

Predpokladom naplnenia takéhoto modelu riadenia je akceptovanie BR dotknutými subjektmi, stotožnením sa so spôsobom jej riadenia a jeho uplatňovaním v praxi.

Veľkou ambíciou do budúcnosti je vytvorenie takého modelu riadenia, ktoré prispeje k vytváraniu nových pracovných miest.

Z uvedených dôvodov bude jedna z úloh akčného plánu vytváranie dostatočného priestoru, podmienok, využitie príležitostí na vytvorenie podobného modelu riadenia BR v budúcnosti. Všetky ciele spomenuté v ďalšej kapitole by k tomu mali prispieť.

Prírodné pomery

Poľana je najvyšším sopečným pohorím na Slovensku. Celé pohorie je súčasťou karpatského oblúka. Vplyvom jeho vysunutia na juh a výškového rozpätia skoro 1000 m (najnižší bod 460 m a najvyšší 1458 m n.m.) sa tu vyskytujú na relatívne malom území teplomilné aj horské druhy rastlín a živočíchov.

Pohorie vzniklo vulkanickou činnosťou pred 13 – 15 miliónmi rokov, kedy sa vyformoval stratovulkán, z ktorého sa v centrálnej časti zachoval zvyšok krátera s priemerom v smere S – J 6 km a obvodom 20 km. Patrí k najzachovalejším na Slovensku.

Lesy pokrývajú 85 % územia. Typickými spoločenstvami Poľany sú rozsiahle komplexy bučín, jedľových bučín a sutinových lesov. V niektorých miestach majú pralesovitý charakter. Najvyššie polohy zaberá vrcholová smrečina predstavujúca najjužnejší výskyt pôvodných smrečín na andezitoch v Západných Karpatoch. Odlesnené lokality predstavujú v súčasnosti spoločenstvá lúk, pasienkov, lesných čistín, v rámci ktorých sa vyskytuje veľmi cenná vegetácia rašelinísk a podmáčaných lúk.

Pre vrstvu bylín sú typické horské a subalpínske druhy bylín – soldanelka uhorská, kýchavica Lobelova, kamzičník rakúsky, z krov ríbezľa alpínska a zemolez čierny. V minulosti odlesnené lokality predstavujú dnes spoločenstvá lúk, pasienkov, lesných čistín, v rámci ktorých sa vyskytuje veľmi cenná vegetácia rašelinísk a podmáčaných lúk. V týchto spoločenstvách sa vyskytuje žltohlav najvyšší, páperníky a vstavačovité rastliny. Ojedinelý je i výskyt chránenej mäsožravej rastliny rosičky okrúhlolistej. Spoločenstvá skál a skalných štrbín zvyšujú celkovú biodiverzitu územia. Na území BR bolo zistených viac ako 1200 druhov vyšších rastlín, z čoho je takmer 60 chránených. Bohatá je tiež flóra lišajníkov, húb, machorastov a pečeňoviek, pričom mnohé druhy poukazujú na zachovanosť spoločenstiev tohto územia.

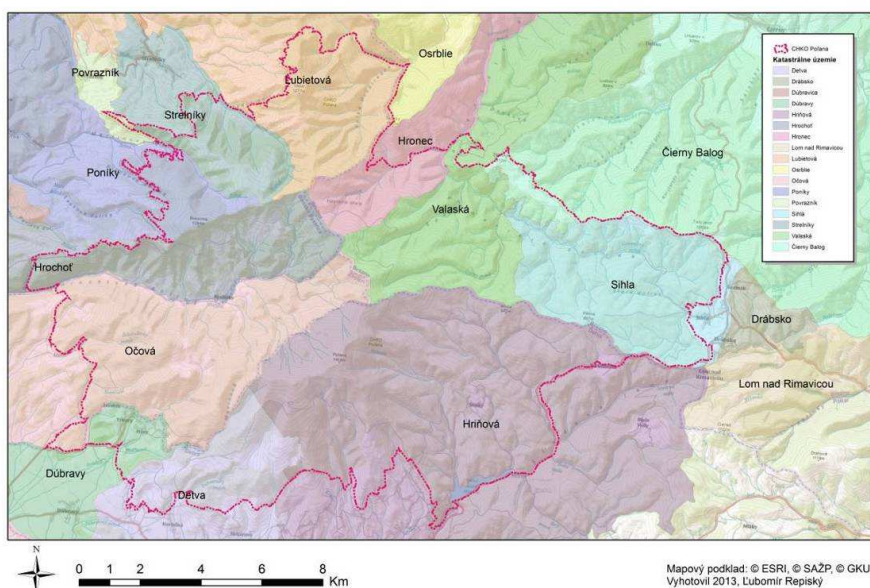
Vďaka vysokej rozmanitosti biotopov je veľmi pestré aj zastúpenie bezstavovcov, z ktorých je veľa druhov endemických, vzácných a ohrozených. V zachovalých zmiešaných horských lesoch sa ešte stále vyskytujú mnohé zaujímavé druhy. Jedným z najkrajších druhov lesných chrobákov je určite fuzáč alpský a v nedávnej dobe boli objavené aj populácie kriticky ohrozeného karpatského endemitu – fuzáča karpatského. Zaujímavý je výskyt druhu *Ditylus laevis*, ktorý sa vyvíja vo vlhkom mŕtvom dreve. Z bystrušiek sú nápadné bystruška zlatá, bystruška vráskavá a na brehoch vôd žijúca bystruška potočná. Zaujímavá je fauna mäkkýšov zachovalých lesných ekosystémov s viacerými karpatskými endemitmi a tiež fauna pavúkov, koscov, mnohonožiek, stonožiek alebo dvojkrídlavcov. Na lúkach a pasienkoch svojim vzhlľadom a správaním na seba pútajú pozornosť hlavne motýle a rovnokrídlavce, k vzácnym druhom patria kobylka Frivaldského a koník pestrý. Rozkvitnuté lúky a lesné okraje priťahujú množstvo pestrých motýľov napr. jasoňa chochlačkového a vidlochvosta feniklového.

Poľana je zaujímavá aj výskytom stavovcov. Z obojživelníkov sa tu vyskytuje 11 druhov – napr. mlok horský a karpatský. Otvorené plochy lúk a lesov sú vhodným prostredím pre plazy. V nich žije napr. teplomilná užovka stromová, ale aj chladnomilnejší druh – vretenicu severnú. Veľmi bohaté je zastúpenie vtákov. Na Poľane a v blízkom okolí bolo evidovaných vyše 180 druhov. Táto bohatosť a výskyt viacerých druhov európskeho významu zaradili Poľanu aj medzi chránené vtáčie územia a niektoré je časti i medzi územia európskeho významu, vyhlásené v rámci sústavy NATURA 2000. Významný z hľadiska rozšírenia v strednej Európe je výskyt strakoša kolesára, hniezdiaceho v oblasti hriňovských lazov. K druhom pôvodných horských zmiešaných a smrekových lesov patrí kuvik vrabčí, pôtik kapcavý a ďateľ trojprstý. Zvyšky bukových a jedľovo-bukových porastov pralesovitého charakteru obývajú ďateľ bielochrbtý, sova dlhochvostá a muchárik malý. Na Poľane ešte stále nachádza posledné útočiská aj tetrov hlucháň. Z dravcov sa tu vyskytuje sokol sťahovavý, včelár lesný a vzácné aj orol skalný. Poľana je domovom aj našich veľkých šeliem – vlk dravý, rys ostrovid a medveď hnedý. Vo väčšine vodných tokov žije vydra riečna. Na Poľane sa zistilo aj 20 druhov netopierov, ktoré majú svoje úkryty v búľavých stromoch, skalných puklinách alebo v starých budovách a povalách senníkov.

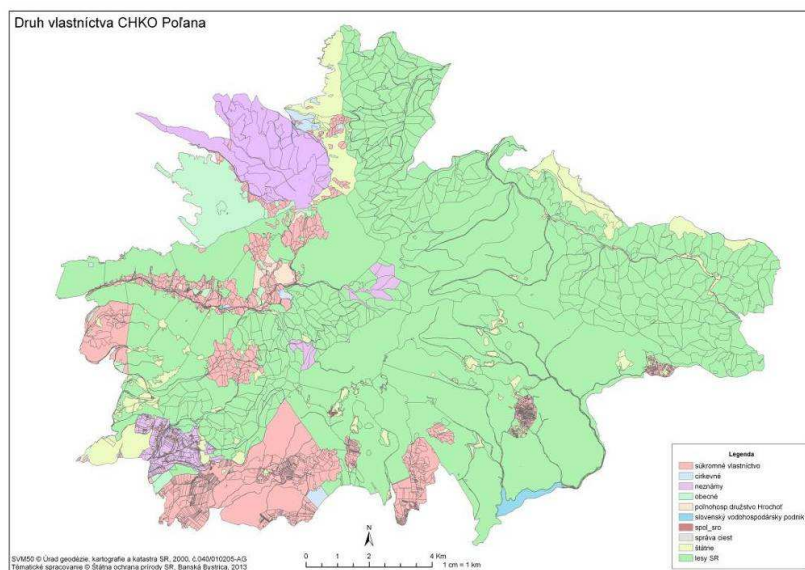
Socioekonomické pomery

Územie patrí medzi najmenej urbanizované chránené územia na Slovensku. Nachádzajú sa tu iba tri osady (Iviny, Snohy a Vrchslatina) s typickým lazníckym osídlením (celkovo asi 220 trvalo žijúcich obyvateľov a 80 sezónnych obyvateľov).

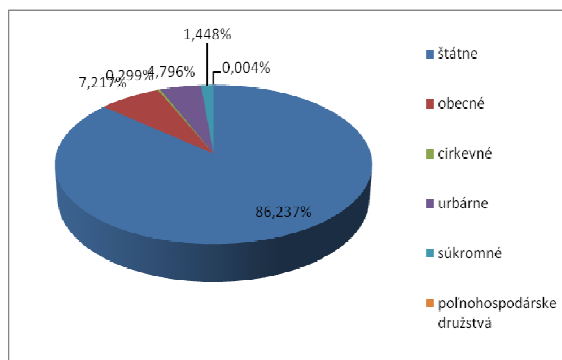
Zasahujú sem katastrálne územia obcí Podrobnosti ukazuje obrázok 4.

Obr.4 Katastrálne územia zasahujúce do CHKO BR Poľana

Obr. 5 Druh vlastníctva v CHKO-BR Poľana

Obr. 6 Podiel užívania resp. vlastníctva vo vzťahu k lesnej pôde v CHKO-BR Poľana

Obyvateľstvo v BR Poľana

Jadrová zóna(s): 0

Buffer Zone(s): 0 trvalo žijúcich/50 sezónnych

Transition Area(s): 220 trvalo žijúcich /30 sezónnych

(Údaje získané z mesta Hriňová, v ktorého pôsobnosti sa nachádzajú osady Snohy a Vrchslatina a obce Dúbravy, v ktorej pôsobnosti sa nachádza osada Iviny, údaje o obyvateľstve sú k 15. 12. 2010)

Približný počet obyvateľov žijúcich v BR

Podľa údajov z miestnych samospráv počet obyvateľov v osadách Snohy, Vrchslatina a Iviny za posledných 10 rokov klesá. Štruktúra obyvateľstva podľa veku:

Osada	Vek 0-18 r.	19-62	Nad 62
Iviny	13	67	30
Snohy	11	44	18
Vrchslatina	5	26	6

Obyvatelia uvedených osád sú občania slovenskej národnosti, bez menšín.

Za posledných 10 rokov značná časť mladých ľudí nad 18 r.) odchádza žiť mimo tohto územia z dôvodu nedostatku pracovných príležitostí. Hlavné hospodárske činnosti ako je lesníctvo a poľnohospodárstvo neposkytujú dostatok pracovných miest. Poľnohospodárstvo je v súčasnosti stagnujúcim odvetvím hospodárstva. Samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí v území hospodária pracujú v ťažkých horských podmienkach, sú často kontrolovaní pri dodržiavaní záväzkov prostredníctvom štátu a odbyt ich produktov je závislý od konkrétnych klimatických a tým vegetačných podmienok ako i od dopytu štátu, či iných spracovateľov. Podnikateľské zámery sú často nerealizované z dôvodu byrokracie, či nereálnych cieľov.

V roku 2014 bol predložený návrh na zaradenie Hriňovských lazov do prechodnej zóny BR Poľana, ako ukážka tradičného hospodárenia, ale najmä príležitosť a výzva pre ich zachovanie. Prechodná zóna je určená na rozvojové aktivity a podľa Štatutárneho rámca BR nie je potrebné zabezpečiť jej právnu ochranu v zmysle Zákona o OPaK (na rozdiel od Svetového prírodného dedičstva). Z tohto dôvodu sa javí ako optimálne riešenie pre zachovanie výnimočných krajinných štruktúr zaradiť ich do prechodnej zóny BR Poľana. Reagovali sme tým aj na odporúčania Medzinárodnej koordinačnej rady UNESCO. V rámci projektu OZ Pronatur, bol v mestách a obciach uskutočnený na Slovensku jedinečný prieskum verejnej mienky obyvateľov k tomu, či chcú, aby územie Poľany bolo zaradené do siete BR, príp. do CHKO. Z obyvateľov (Detva, Hriňová, Očová, Dúbravy, Hrochoť, Č. Balog, Strelníky, Povrazník, Ľubietová, Osrbílie, Sihla, Kyslinky, Vrchslatina, Iviny, Kráľova púť) odpovedalo kladne na otázku „Myslíte si, že územie Poľany, pre svoje prírodné a kultúrne hodnoty, by malo byť zaradené do siete biosférických rezervácií UNESCO?“ až 12157 (96%) respondentov

z 12 661, len 504 (necelé 4%) respondentov odpovedalo záporne. Na otázku, či: „Myslíte si, že územie Poľany, pre svoje prírodné a kultúrne hodnoty, by malo byť zaradené do siete chránených území – CHKO Poľana“ odpovedalo kladne 12 090 respondentov a záporne 514. Toto sme považovali za jednoznačný signáltoho, že miestne obyvateľstvo si želá existenciu BR Poľana v nových hraniciach.

Status „prechodnej zóny BR Poľana“, bez obmedzení obyvateľov zo stany štátnej správy, môže skutočne napomôcť už aj tak ťažko skúšanému regiónu jednak prostredníctvom medzinárodných projektov, prílivu financií, rozvoju kvalitného turistického ruchu.

Detva, Zvolen, Brezno a Banská Bystrica

Kultúrne dedičstvo

Na území CHKO Poľana sa nachádza niekoľko technických pamiatok spájajúcich sa s ťažbou nerastných surovín a ich spracovaním. Asi najvýznamnejšou lokalitou z tohto hľadiska je obec Ľubietová, v minulosti slobodné kráľovské mesto. Tu sa našli početné stopy po banskej činnosti už z prehistorických dôb o čom svedčia aj najstaršie názvy miestnych častí. (Jamy, Jamešná). V historických dobách sa v okolí Ľubietovej ťažilo zlato, medené (chalkopyrit a tetraedrit) a železné rudy. V súčasnosti sa tu v menšej miere nachádzajú druhotné minerály - malachit, azurit, euchroit, olivenit, pseudomalachit a libetenit, ktorého pamätným náleziskom je práve Ľubietová. V okolí sa zachovali aj zvyšky vysokých pecí, napr. v lokalite Tri vody (technická pamiatka) alebo Huta. Ďalšie technické pamiatky sa vzťahujú na obdobie industrializácie lesného hospodárstva na území Poľany – budovanie lesných úzkorozchodných železníc. Vari najznámejšou a zároveň najdlhšou na Slovensku je lesná Čiernohronska železnica, ktorej trasa v minulosti zasahovala aj do CHKO Poľana a viedla až do Sihly. Jej stavba začala v roku 1908 úsekom Hronec – Čierny Balog o dĺžke 10,4 km. Ďalšie vetvy ČHŽ sa stavali postupne a viedli do väčšiny dolín povodia Čierneho Hrona. Ich celková dĺžka dosiahla 131,98 km. V dobe najväčšieho odvozu dreva, t.j. období kalamít 1927 - 1929 sa ročne prepravilo asi 260 000 m³ dreva v rokoch 1953 - 1955 dokonca až 300 000 m³ dreva. Denne tu premávalo až sedem parných lokomotív rôznych konštrukcií, ku ktorým neskôr pribudli aj 3 diesel - hydraulické lokomotívy RÁBA z Maďarska. Prevádzku zabezpečovalo asi 115 zamestnancov a denne sa ňou prepravilo okolo 200 - 250 osôb. V 70- tých rokoch sa však rozhodlo o jej zrušení. Prevádzka na zostávajúcich 36 km trate bola definitívne zastavená 31.12. 1982. Napriek tomu sa vďaka úsiliu dobrovoľníkov sa podarilo zachovať a postupne obnoviť premávku na 14 km trati z Chvatimechu do Čierneho Balogu a doliny Vydrovo. Ďalšou historickou trasou lesnej železnice bola trať Vígláš – Kyslinky. Hlavným dôvodom jej výstavby v rokoch 1904 - 1907 boli bohaté zásoby drevnej hmoty v Hrochotskej doline. Železnica sa budovala postupne, ako prvý dokončili osemkilometrový úsek z Vígláša do Očovej, neskôr úsek z Očovej na Kyslinky a niekoľko krátkych odbočných úsekov do priľahlých dolín. Celková dĺžka železnice tak dosiahla takmer 25 kilometrov. Zo začiatku dopravu na trati zabezpečovali konské povozy, no už v roku 1908 na železničku zaviedli paru a neskôr aj motorovú trakciu. Po zániku Rakúsko-Uhorska prešla lesná železnica do správy Štátnych lesov. Okrem prepravy dreva zabezpečovala v menšej miere aj osobnú prepravu, predovšetkým lesných robotníkov, ale aj obyvateľov okolitých obcí a turistov. Premávala až do roku 1975, kedy ju pre nerentabilitu zrušili. Časť jej technického zariadenia sa zachovala a je vystavená v obci Vígláš. Na území CHKO sa na chádza aj významná archeologická lokalita na Kalamárke. Počas archeologického výskumu sa tu našli artefakty z doby bronzovej. Ďalšou významnou archeologickou lokalitou je Abčíná (Jánošíkova skala).

Vybrané subjekty pôsobiace na území BR Poľana:

Lesy: štátne – Lesy SR š.p., (OZ Kriváň, OZ Čierny Balog), obecné (Poniky, Ľubietová) cirkevné (Evanj. cirkev Hrochoť, Rímsko-kat. cirkev Detva), urbáre (Detva, Dúbravy, Hrochoť, Strelníky), súkromné osoby

Poľnohospodárska pôda: PD Hrochoť, PD Očová, PD Bukovina, Agrorev Detva, JHR Hriňová, Poľnohospodár Č. Balog, súkromní farmári

Územná samospráva: Banskobystrický samosprávny kraj (VÚC), Detva, Hriňová, Zvolen, Brezno, Očová, Dúbravy, Hrochoť, Sihla, Č. Balog, Osrblie,

Štátna správa: Okresné úrady DT,...

Vedecké a výskumné inštitúcie: Technická univerzita vo Zvolene, Ústav ekológie lesa SAV vo Zvolene, Univerzita Mateja Bela v BB, Národné lesnícke centrum vo ZV

Ostatní: lokálne a regionálne MVO, podnikatelia, školy, kultúrne strediská, turisti,....

Analýza hlavných činností v biosférickej rezervácii Poľana

Ochrana prírody a krajiny

Územie BR je totožné s územím CHKO Poľana. Chránená krajinná oblasť Poľana bola vyhlásená v roku 1981 Vyhláškou Ministerstva kultúry SSR č. 97/81 Zb. Od 1. januára 2002 platí nová Vyhláška MŽP SR č. 431/2002 Z. z., ktorá upravuje územie CHKO Poľana na parcelný stav s výmerou 20 360,4804 ha.

V súčasnosti je na území BR vyhlásených 24 osobitne chránených častí prírody (OCHČP) v nasledovných kategóriách:

- národná prírodná rezervácia (NPR) – Zadná Poľana, Ľubietovský Vepor, Hrončecký grúň
- národná prírodná pamiatka (NPP) – Vodopád Bystrého potoka
- prírodná rezervácia (PR) – Pod Dudášom, Príslopy, Pri Bútlavke, Vrchslatina, Mačinová, Havranie skaly, Kopa
- prírodná pamiatka (PP) – Bátovský balvan, Jánošíkova skala, Melichova skala, Kalamárka, Veporské skalky, Spády, Havranka
- chránený areál (CHA) – Meandre Kamenistého potoka, Horná Chrapková, Dolná Zálomská, Hrochotská Bukovina
- 2 chránené stromy (CHS) – Buk pod Kľukou, Buk pod Širokou.

Slúžia na ochranu tých najvzácnejších častí Poľany.

Do európskej sústavy chránených území NATURA 2000 boli zaradené nasledovné územia európskeho významu (Výnosom MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004 bol schválený národný zoznam ÚEV):

Územia európskeho významu v BR Poľana

Repiská (SKEUV0008) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0) a druhov európskeho významu – kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) a bystruška potočná (*Carabus variolosus*).

Koryto (SKUEV0009) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130).

Kopa (SKUEV0045) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220) a druhov európskeho významu – kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), rys ostrovid (*Lynx lynx*) a medveď hnedý (*Ursus arctos*).

Javorinka (SKUEV0046) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430) a druhov európskeho významu – zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*).

Močidlíanska skala (SKUEV0248) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220) a druhov európskeho významu – kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) a fuzáč alpský (*Rosalia alpina*).

Hrbatá lúčka (SKUEV0249) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180) a druhov európskeho významu – kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk dravý (*Canis lupus*) a medveď hnedý (*Ursus arctos*).

Poľana (SKUEV0319) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Horské smrekové lesy (9410), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Javorovo-bukové horské lesy (9140), Lipovo-

javorové sutinové lesy (9180), Horské kosné lúky (6520), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140) a druhov európskeho významu – plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Lissotriton s montandoni*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk dravý (*Canis lupus*), medveď hnedý (*Ursus arctos*) a zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*)

Detviansky potok (SKUEV0400) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na nívach od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Bezkolencové lúky (6410), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140) a druhov európskeho významu – bystruška potočná (*Carabus variolosus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Lissotriton montandoni*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk dravý (*Canis lupus*) a medveď hnedý (*Ursus arctos*)

Vrchlatina (SKUEV0694) Vyhlásené na zachovanie priaznivého stavu biotopov európskeho významu – Brezové, borovicové a smrekové lesy na rašeliniskách (91D0) a druhov európskeho významu – kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) a mlok karpatský (*Lissotriton montandoni*).

Územie BR sa zároveň nachádza v rámci vyhláseného Chráneného vtáčieho územia Poľana, ktorého výmera je 32 538 ha. Toto CHVÚ bolo vyhlásené Vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR č. 24 zo dňa 7. 1. 2008.

CHVÚ Poľana

SKCHVÚ022 Poľana je vyhlásené na ochranu – zachovanie biotopov vtákov európskeho významu škovránik stromový (*Lullula arborea*) a strakoš kolesár (*Lanius minor*) pre ktoré toto územie jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku a druhov európskeho významu muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), ďateľ čierny (*Dryocopus martius*), žlna sivá (*Picus canus*), ďateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*), chriaštel poľný (*Crex crex*), ďateľ bielochrptý (*Dendrocopos leucotos*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), pŕhlaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), ďateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*) a tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), z ktorých tu pravidelne hniezdi viac ako 1 % národnej populácie.

Záujmy ochrany prírody sú zabezpečované prostredníctvom Správy CHKO-BR Poľana, ktorá má sídlo vo Zvolene. Je organizačnou jednotkou Štátnej ochrany prírody SR, ktorá je zodpovedná za územnú a druhovú ochranu v zmysle platnej legislatívy, spracováva odborné podklady pre orgány ochrany prírody vrátane Ministerstva životného prostredia SR. Správa CHKO – BR Poľana spolupracuje so štátnou správou, samosprávou, vzdelávacími a vedecko-výskumnými inštitúciami, mimovládnyimi organizáciami a vlastníkami a užívateľmi nielen v rámci CHKO-BR Poľana, ale i mimo nej.

Stav chránených území v rámci CHKO-BR Poľana je dobrý a maloplošné chránené územia doposiaľ vyhlásené v dostatočnej miere reprezentujú prírodné hodnoty Poľany. K najvzácnejším chráneným územiám z celoslovenského, či európskeho hľadiska patria lesné rezervácie (NPR Zadná Poľana, NPR Hrončeký grúň, NPR Ľubietovský Vepor). Avšak čas, výskumy, nové poznatky o výskyte rastlinných, či živočíšnych druhov ukazujú, že potenciál Poľany pre ochranu biodiverzity je pomerne veľký. Vďaka podložíu sa tu nachádzajú také rastlinné, či živočíšne druhy, ako v iných veľkoplošných územiach, výškový rozdiel, odľahlosť územia, využívanie územia v minulosti, súčasné vzťahy medzi zainteresovanými subjektami a prevažujúce štátne vlastníctvo vytvárajú podmienky na to, aby sa v budúcnosti uvažovalo s vyhlásením územia ako národného parku. I v zmysle novej kategorizácie IUCN z roku 2008 by po legislatívnych úpravách mohlo dôjsť k prekategorizovaniu a Poľana by sa mohla stať dôstojným národným parkom. Celý proces však musí prebiehať za účasti vlastníkov, užívateľov a všetkých zainteresovaných subjektov.

V rámci CHKO-BR Poľana možno vyčleniť chránené územia, v ktorých nie je potrebný manažment –

len usmerňovanie činností v ich bezprostrednom okolí (zväčša lesné rezervácie, prírodné pamiatky) a chránené územia, ktorých zachovanie prírodných hodnôt je podmienené ich manažovaním (rezervácie na TTP, mokrade).

Biosférická rezervácia je podmienená existenciou chráneného územia. Táto podmienka je v prípade BR Poľana splnená. Zabezpečovanie ochrany biotopov či druhov je podmienené spolupracou s užívateľmi, vlastníkmi, výskumníkmi, samosprávou, štátnou správou a ďalšími. Preto je dôležitá spolupráca, akceptácia argumentov a vytvorenie povedomia u zainteresovaných subjektov, že ochrana prírody predstavuje pridanú hodnotu ich úsilia.

Kladné stránky:

- Zachované prírodné hodnoty európskeho resp, medzinárodného významu
- Priaznivá štruktúra vlastníckych vzťahov
- Pokročilý stav poznania územia

Negatívne dopady:

- Nedostatočné Legislatívne normy.
- Správa CHKO-BR nemá dostatočný počet pracovníkov (odborní pracovníci, strážcovia), aby mohla kvalitne zabezpečovať hlavné funkcie BR
- Nízke environmentálne povedomie
- Slabá propagácia prírodných hodnôt Slovenska

Lesné hospodárstvo

Takmer 85 % územia BR pokrývajú lesy. Lesné hospodárstvo zohráva významnú úlohu vo využívaní územia. Väčšina porastov je zaradených do kategórie hospodárskych lesov. Do kategórie ochranných lesov boli zaradené lesy v hrebeňovej časti Poľany (v rámci NPR Zadná Poľana) a na extrémnych stanovištiach s cieľom chrániť pôdu alebo les na týchto stanovištiach. Lesy osobitného určenia sú vyhlásené predovšetkým v ochrannom pásme vodárenského zdroja – Hriňovskej priehrady a v lesoch určených na zachovanie genetických zdrojov (tzv. génové základne). V poslednom období sa v nárazníkovej zóne BR pristupuje k hospodáreniu prostredníctvom účelového hospodárskeho spôsobu.

V maloplošných chránených územiach s 5. stupňom ochrany (jadrová zóna) sa uplatňuje predpis bez zásahu a nepretržitou dobou obnovy. Vyše 2 000 ha na území CHKO-BR Poľana je zaradených do špeciálneho spôsobu obhospodarovania v rámci systému zriaďovania objektov PRO SILVA. V rámci týchto objektov sú zavádzané špeciálne jemné formy lesníckeho obhospodarovania lesov a v mnohých je dlhodobým cieľom premena na výberkové porasty.

Lesy v CHKO-BR Poľana sú v prevažnej miere vo vlastníctve štátu, až viac ako 86 %.

Z hľadiska záujmov ochrany prírody a krajiny súčasná legislatíva neumožňuje v dostatočnej miere vplývať na hospodárenie v hospodárskych lesoch. Ochranu prírody a krajiny v oblasti lesného hospodárstva zabezpečuje Správa CHKO-BR, ako odborná organizácia najmä prostredníctvom odborných stanovísk. Účastníkom schvaľovacieho konania pri tvorbe programov starostlivosti je orgán štátnej správy ochrany prírody, ktorý vydáva len vyjadrenie.

Na Poľane je evidovaných niekoľko porastov mimo rezervácií, ktoré by bolo potrebné vzhľadom na ich zachovalosť, nedostupnosť a spoločenskú hodnotu zachovať, čiže do nich hospodárskou činnosťou nezasahovať. Optimálnym riešením by bolo ich pričlenenie do národnej sústavy chránených území.

Najväčším problémom v posledných rokoch bola opakovaná snaha Lesov SR š.p. o zásah do NPR Zadná Poľana z dôvodu výskytu podkôrneho hmyzu. Žiadosti o tento radikálny zásah do lesných porastov neboli povolené predovšetkým vďaka snahe odborníkov a mimovládnych organizácií.

Správa CHKO Poľana v posledných rokoch vyvíja úsilie o zlepšenie komunikácie medzi obhospodarovateľmi lesov a správou.

Cieľom je vytvorenie konštruktívnej spolupráce zainteresovaných subjektov, ktorá prispeje k zachovaniu všetkých významných lesných biotopov.

Príklady pozitívnej spolupráce medzi ochranou prírody a lesníckymi organizáciami
- r. 2013 manažment v ochrannom pásme NPR Zadná Poľana: ochrana cenných drevín – jedľa, cenné listnáče pomocou oplôtkov - r. 2013 rekonštrukcia náučného chodníka: Lesy SR š.p. financovali výrobu panelov a Správa CHKO Poľana zabezpečila odborné podklady - r. 2012, 2013 spolupráca na konferenciách: vzájomná účasť na konferenciách, seminároch

Kladné stránky:

- Odborné obhospodarovanie hospodárskych lesov (integrované lesníctvo) v zmysle udržateľného rozvoja, udržiavanie dobrého zdravotného stavu lesov
- Lesníctvo zamestnáva významnú časť ľudí z regiónu
- 6 % z výmery BR je vyňatých z hospodárenia z dôvodu ochrany prírody – územia s 5. stupňom ochrany
- Hospodárením sa v ostatných rokoch zabezpečuje premena nepôvodných porastov na prírodu blízke
- V niektorých lesných porastoch sa takto hospodárením zabezpečuje zlepšovanie stavu biotopov
- V ochranných pásmach rezervácií a ochranných lesoch sa uplatňuje účelový výber
- Prevažná časť pôvodných porastov je v bezzásahovom režime, resp. sa uvažuje o ich zaradení do tohto režimu (Bútľavka, Hrochotská dolina)
- Hospodárenie v OP rezervácií zamerané na elimináciu chrobačiarov je pomerne úspešné, nakoľko v posledných rokoch nedošlo k šíreniu podkôrneho hmyzu do hospodárskych lesov.
- Zlepšenie komunikácie s užívateľmi lesných pozemkov, vzájomný rešpekt, spolupráca.

Negatívne dopady:

- zmena druhového zloženia lesných biotopov veľkej časti BR (premena bukových spoločenstiev na smrekové monokultúry) a len pomalý návrat k prírode blízke obhospodarovaniu lesov (jemnejšie formy hospodárenia, prirodzené drevinové zloženie atď.)
- Poškodzovanie ekosystémov ťažkou mechanizáciou, chemizácia, odstraňovanie „mŕtveho dreva“ (spracovanie kalamitného dreva mimo 5. stupňa ochrany, vysádzanie stanovištné nepôvodných drevín)
- Zmena vodného režimu pri rozsiahlejších ťažbách, lesné porasty plnia i vodozadržnú funkciu
- Zasahovanie aj do najzachovalejších ekosystémov, ktoré sú nedostatočne územne chránené (Prírodné lesy – pralesy a pralesové zvyšky).
- Nezrovnalosť legislatívy – v oblasti zabezpečovania opatrení proti podkôrnemu hmyzu, ktoré vyplývalo zo spoločného usmernenia Ministerstva pôdohospodárstva SR a Ministerstva životného prostredia SR, jednak tým, že Štátna ochrana prírody SR nemala k dispozícii

finančné krytie nákladov a jednak tým, že spoločné usmernenie sa v praxi problematicky realizovalo. Správa CHKO Poľana navrhovala, aby opatrenia uskutočnil príslušný užívateľ pozemkov, pod dohľadom správy.

- Negatívnym javom sú zvyšujúce sa tlaky na vysádzanie smreka na neprirodzených stanovištiach, rezervy vo využívaní clonnej obnovy – cieľom by malo byť prejsť na viacfázové ruby s predĺžením obnovnej doby, väčšina porastov sa stále ťaží jednofázovo a dvojfázovo. Nedostatky sú neustále, v termínoch ťažieb – veľa porastov sa ťaží v hniezdnom období (do istej miery je to však spôsobené aj klimatickými podmienkami – sneh).
- Závažnou, doteraz neriešenou problematikou, je zmena krajinného obrazu v prospech lesa, resp. potreba udržania vhodného pomeru lesných plôch a bezlesia vo vzťahu k zachovaniu lúčnych, pasienkových a mokradných spoločenstiev.

Pol'nohospodárstvo

Plocha poľnohospodársky obhospodarovanej výmery v BR predstavuje zhruba 13 % z výmery BR – najväčšiu časť zaberajú trvalé trávne porasty (13 %), orná pôda zaberá len 0,04 % a záhrady tvoria len zanedbateľnú časť BR. Na území BR Poľana hospodária v súčasnosti na jednej strane veľké subjekty – poľnohospodárske družstvá a obchodné spoločnosti, na druhej strane drobní súkromní poľnohospodári, najmä v jej južnej časti. Časť trávnych porastov najmä menšie lúky v lese na lesnom pôdnom fonde obhospodarujú tiež Lesy SR a poľovnícke združenia. Poľnohospodárske využívanie územia je nevyhnutnou podmienkou pre udržanie poloprírodných travinných biotopov v priaznivom stave.

Poľnohospodárska pôda – horské lúky a pasienky sa využívajú predovšetkým kosením a pasením dobytká a oviec. V minulosti bolo využívanie územia pre poľnohospodárstvo oveľa intenzívnejšie ako v súčasnosti. Bolo to aj vďaka podstatne vyšším stavom hospodárskych zvierat. Tie sú momentálne nízke, čo znižuje záujem o využívanie odľahlejších častí BR. V dôsledku toho dochádza k zarastaniu trávnych porastov a znižovaniu ich výmery. Subjekty ich využívajú často iba kvôli dotačnej podpore (priame platby, platby za znevýhodnené oblasti, agroenvironmentálne schémy). Poľana bola jedným z pilotných území, kde sa od roku 2004 začal implementovať agroenvironmentálny program na Slovensku. Zapojila sa doňho postupne väčšina poľnohospodárskych subjektov z územia.

Aj rekultivačné práce v minulosti do určitej miery zmenili pôvodné floristické zloženie horských lúk a pasienkov. Ďalšie príčiny negatívneho stavu:

- súčasná situácia v poľnohospodárstve (nepriaznivá dotačná politika štátu pre živočíšnu výrobu, nedostatočné krytie nákladov na poľnohospodársku výrobu, nepriaznivé výkupné ceny surovín, nedostatočný odbyt, ...)
- nedostatočná informovanosť miestnych poľnohospodárov v oblasti získavania finančnej podpory
- nižšia úroveň vzdelanostnej štruktúry obyvateľov
- pokles počtu obyvateľstva a ich odchod z BR Poľana a jej periférií do miest a zahraničia
- úbytok hospodárenia na rodinných farmách
- zmena využívania osád v BR Poľana a v Podpoľaní (z poľnohospodárskeho využívania na rekreačné, bez snahy o tradičné hospodárenie)
- komplikovaný proces odsúhlasenia výrubov, ktorý brzdí predovšetkým nevysporiadanie vlastníctva pozemkov
- Nedostatočné využívanie TTP užívateľmi. Niektoré poľnohospodárske družstvá za posledných 10 – 20 rokov nevyužívali v dostatočnej miere TTP na Poľane
- poľnohospodárske subjekty nie vždy dostatočne dodržiavajú predpisy schémy, nie sú dostatočne technicky vybavené a odborne pripravené na implementáciu schémy. Z minulosti

je na niektorých lokalitách viditeľný ešte vplyv rozsiahlych rekultivácií TTP, čo malo vplyv na zmenu druhového zloženia trávnych porastov.

- Udržanie ujmy za škody spôsobené veľkými šelmami nie sú v dostatočnej miere podmienené preventívnymi opatreniami.
- Subjekty využívajú TTP často iba kvôli dotačnej podpore (priame platby, platby za znevýhodnené oblasti, agroenvironmentálne platby).
- Súčasná legislatíva vytvára niektoré prekážky pre využívanie TTP (napr. povoľovací proces na udelenie výnimky na výrub drevín) alebo naopak nie je v dostatočnej miere uskutočňovaná kontrola a následná sankcia (zákon o poľnohospodárskej pôde, povinnosť užívateľov udržiavať charakter kategórie poľnohospodárskej pôdy)
- Personálny problém :nájsť dobrých pastierov hovädzieho dobytku a oviec, ktorí majú cit nielen k zvieratám, ale aj k prírode, je veľmi ťažké a ochrana územia si vyžaduje osobitný prístup.

Podľa výskumu (Gallayová, Z., 2008) došlo k poklesu TTP v BR Poľana za posledných 50 rokov (1946 – 2003) z plochy **2698 ha na 1790 ha**. Takmer 1000 ha TTP je zarastených a hrozí, že tento trend bude pokračovať.

Kladné stránky:

- Vo všeobecnosti – udržiavanie priaznivého stavu nelesných chránených biotopov a druhov.
- Pozitívne sa javí v ostatných rokoch zintenzívnenie čistenia pasienkov a lúk od zárastov drevín (napr. lokality Hrochotská dolina, Príslopy, Majerová, Bukovina, Vrchdetva, Zákľuky), pri ktorých je predpoklad, že budú do budúcnosti kontinuálne obhospodarované. Aj pri týchto aktivitách sa osvedčila priama/intenzívna komunikácia s miestnou komunitou, v ktorej je potrebné pokračovať aj v budúcnosti.
- Lesy SR š.p. obhospodarujú niekoľko lokalít v BR Poľana (Dolná Zálomská, Hukavy, Horná a Dolná Sihla) a možno konštatovať, že ich využívajú kvalitným spôsobom, čo sa odráža na biodiverzite daných plôch.
- úzka spolupráca pri udeľovaní výnimiek na výrub drevín na TTP v BR Poľana (pasportizácia, vyznačovanie drevín, účasť na rokovaníach, ...)
- presadzovanie legislatívnych návrhov na zlepšenie využívania TTP a pri popularizácii výrobkov z BR Poľana (návrh vyhlášky na podporu produktov z BR)
- poskytovanie financií na podporu tradičného obhospodarovania TTP prostredníctvom projektu „Rozvoj ochrany prírody a chránených území v slovenských Karpatoch“, ktorý je kofinancovaný zo Švajčiarskeho finančného mechanizmu
- spolupráca pri riešení problémov so škodami na hospodárskych zvieratách veľkými šelmami
- spolupráca pri riešení problémov súvisiacich s poľnohospodárskou činnosťou na lokalitách s výskytom biotopov významných z hľadiska OP a pri riešení problémov so škodami spôsobenými poľnou zverou

Negatívne dopady:

- zarastanie a zmena floristického zloženia
- Počet kusov dobytku je na niektorých lokalitách poddimenzovaný aj z dôvodu, že pre vyššie stavy dobytku nie je možné na zimu pripraviť dostatok kvalitnej senáže.

Turistika a rekreácia

Turizmus nepatrí k dominantným činnostiam BR. BR Poľana patrí k menej navštevovaným územiám nie preto, že by bola menej atraktívna ako iné územia, ale v BR Poľana nie sú sústredené rekreačné strediská.

Turistika v BR Poľana je viazaná predovšetkým na turistické trasy, ktorých dĺžka je 120 km a na maloplošné chránené územia. Dominuje pešia turistika (najmä letná), cykloturistika, horolezectvo, lyžovanie. Častým motívom návštevy Poľany je spoznávanie rastlinných a živočíšnych druhov, zber liečivých rastlín, lesných plodov a húb.

K najnavštevovanejším lokalitám patrí Hrochotská dolina, NPR Zadná Poľana, NPP Vodopád Bystrého potoka ale vo všeobecnosti v BR Poľana dochádza k rozptýleniu turistov na pomerne veľkej ploche, čo znamená, že nedochádza ku koncentrovaniu negatívnych vplyvov na jednom mieste.

Rekreačné strediská v rámci BR Poľana zahŕňajú :

Horský hotel Poľana – v súčasnosti mimo prevádzky, čo nepriaznivo vplýva na rozvoj rekreačných aktivít, avšak je potrebné, aby hotel v budúcnosti prešiel kompletnou rekonštrukciou, vrátane ČOV a komunikácie, ktorá k hotelu vedie

Chata pod Hrbom (mimo BR) – v prevádzke celoročne, možnosť lyžovania, problémom je nekvalitná prístupová cesta, na hranici BRPoľana

Ubytovanie a služby pre turistov poskytujú na území CHKO-BR Poľana aj Lesy SR, š. p., ktoré prevádzkujú chaty v rôznych častiach Poľany – napr. Príslopy, Zálomská, Dudáš, Grúň, Hukavy, Záhorská. V súčasnosti sú v ponuke ubytovania chaty Grúň (10 lôžok) a Hukavy (8 lôžok).

Ostatné rekreačné zariadenia sú mimo BR Poľana, na jej periférii.

Lokalita Kalamárka je obľúbeným miestom skalolezcov (jediná povolená lokalita na území BR Poľana).

Rozvoj turizmu si vyžaduje aj zvýšenie informovanosti o hodnotách BR Poľana, čo súvisí s vybavenosťou územia – informačné body/miesta, náučné chodníky a pod.

V posledných rokoch sa na Poľane začína s pozorovaním medveďov na tzv. stacionároch, zatiaľ koordinovane pod dohľadom OZ Kriváň. Objavujú sa však aj nové negatívne javy ako napr. jazda na štvorkolkách, nerešpektovanie zákonných podmienok vyplývajúcich zo zákona o ochrane prírody a krajiny.

Kladné stránky:

- Výhodná geografická poloha regiónu v strede Slovenska.
- Rastúci záujem o vidiecky turizmus.
- Špecifikum územia: intimita – malé osídlenie územia, nízky počet návštevníkov, rozptýlení návštevníci, málo rekreačných zariadení, lyžiarskych stredísk, ...
- Atraktivita územia (prírodné hodnoty, pestrosť územia, tradície).
- Zachovanie špecifického ľudového prejavu, zvykov a tradícií.
- Vybudované turistické chodníky a cyklotrasy.

Negatívne dopady:

- Nedostatočne využitý potenciál pre rozvoj vidieckej turistiky a agroturistiky.
- Nízke príjmy z turistiky pre miestne obyvateľstvo
- Neštandardné poskytovanie služieb (slabá kvalita).

- Chýbajúca ponuka ubytovania turistov na súkromí.
- Slabá spolupráca so samosprávami a podnikateľmi na podpore rozvoja turizmu citlivou formou.
- poškodzovanie náučných a turistických zariadení – vandalizmus
- poškodzovanie pôdneho krytu, vyrušovanie zveri

Výskum a monitoring

Počas viac ako dvadsaťročného obdobia boli na území BR Poľana realizované mnohé výskumy a monitoringy. Územie BR Poľana je stále atraktívne pre získavanie nových poznatkov, ale výhodou je i to, že výskum na jeho území sa realizuje už niekoľko desaťročí a je možné porovnávať súčasné výsledky s predchádzajúcimi.

Výskum v území sa v minulosti vykonával vo vybraných lokalitách, prípadne malých záujmových územiach, podľa zámerov príslušných špecialistov. Po zriadení Správy Chránenej krajinskej oblasti sa z jej iniciatívy začali zapájať viaceré inštitúcie do komplexnejších výskumných prác. Potreba ďalej prehĺbovať stupeň poznania, zvýšiť ochranu najhodnotnejších častí územia si vyžaduje systematické skúmanie prevažnej časti územia. Pre účely dlhodobého výskumu bol v r. 1999 vytýčený transekt cez územie v dĺžke takmer 10 km a šírke 300 m (v posledných rokoch však výskumy na transekte neprebiehajú – intenzívnejšie bol skúmaný v začiatkoch od jeho vytýčenia).

Pre dnešné územie BR Poľana bola spracovaná bibliografia odborných prác, ktorá za obdobie od roku 1905 do roku 2001 obsahuje s doplnkami viac ako 1400 citácií.

Články v novinách, časopisoch a knižných publikáciách všeobecného a informatívneho charakteru obsahuje regionálna bibliografia, ktorú zostavila Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici v roku 1991.

Ku komplexnému skúmaniu územia bol v r. 1992 spracovaný výskumný projekt "Racionálne obhospodarovanie a využívanie územia biosférickej rezervácie Poľana z krajinno-ekologických a lesnícko-ekologických aspektov". Pri výskume sa postupovalo buď celoplošne, alebo metódou získavania údajov na vyššie spomínanom transekte

Po jeho ukončení v r. 1999 sa v území uskutočňuje viac projektov rôzneho zamerania. Rozsiahlejší je projekt "Potenciály, ohrozenosť, zraniteľnosť a ekologická únosnosť krajiny BR Poľana".

V uvedených projektoch sa prioritne riešila problematika lesných ekosystémov a krajiny, čo je pochopiteľné vzhľadom na vysokú lesnatosť BR Poľana.

Ekosystémy lúk a pasienkov zaberajú približne 10% územia, ale vývoj ich využívania za posledných 70 rokov bol veľmi dynamický a spôsobil zmeny v diverzite druhov, ekosystémov a krajiny. Aj preto sa touto problematikou zaoberali projekty: „Ochrana biodiverzity a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov CHKO-BR Poľana 1996–1998“. Cieľom bolo na základe pedologických, erodologických, fytocenologických a zoologických prieskumov posúdiť biodiverzitu, prehodnotiť spôsoby obhospodarovania a využívania trvalých trávnych porastov (TTP) kosením a pasiením. Významným výskumom venujúcim sa trvalým trávny porastom bol výskum Z. Gallyovej z roku 2008 „Krajinnoekologická analýza a využitie trvalých trávnych porastov“. Výskum priniesol zaujímavé údaje o významnom znížení výmery TTP, vplyvom ich nedostatočného využívania a následnej sukcesie.

Riešiteľskými pracoviskami projektov sú v prevažnej miere Lesnícka fakulta a Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, Ústav ekológie lesa SAV vo Zvolene a Lesnícky výskumný ústav vo Zvolene. Spoluprácu v špecifických disciplínach vykonávajú ďalšie vedecké inštitúcie a vysoké školy z SK aj zo zahraničia.

Pri riešení projektov, ktoré bolo ťažiskovo zamerané na sieť trvalých výskumných plôch, trvalých monitorovacích plôch, transekt vedúci cez biosférickú rezerváciu a na výskumný a demonštračný objekt LVÚ Zvolen, sa vychádza buď zo štandardných metód užívaných vo svete pri podobných výskumoch a monitoringu, alebo aj z originálnych metód vyvinutých niektorými riešiteľmi projektu.

Za ostatných 10 – 13 rokov bol realizovaný rozsiahlejší výskum niektorých skupín živočíchov – rovnokrídlovce (Orthoptera) a dvojkrídlovce (Diptera), z ktorých boli vydané aj samostatné odborné publikácie zhrňujúce výsledky daných výskumov.

V súčasnosti je vedeckovýskumná činnosť v území limitovaná finančnými prostriedkami riešiteľských pracovísk, ktoré si ich zabezpečujú v prevažnej miere z grantov, resp. z projektov, čo významne ovplyvňuje rozsah prác aj ich trvanie.

K informovaniu o realizovaných výskumoch a monitoringoch prispeli i národné konferencie o biosférických rezerváciách, ktoré organizovala Správa CHKO-BR Poľana v úzkej spolupráci so Slovenským výborom programu UNESCO Človek a biosféra v rokoch 2000 až 2010. Výskum v BR Poľana bol ťažiskovým predmetom I. (1997), III. (2000) a VIII. (2010) národnej konferencie „Biosférické rezervácie na Slovensku“.

Napriek doteraz vykonaným výskumom, i keď pomerne rozsiahlym, nemožno ich považovať za dostatočné, predovšetkým z hľadiska komplexného pohľadu na prírodné procesy. V tomto smere je možné konštatovať, že pravidelný systematický výskum v území je minulosťou, pretože na jeho zabezpečenie nie sú prostriedky. Nie je zabezpečená informovanosť, ani koordinácia a možnosť využívania výsledkov výskumu a monitoringu iných štátnych inštitúcií (SAV, vysoké školy, výskumné ústavy, Národné lesnícke centrum), ktoré sa vykonávajú na území. Prístup k jednotlivým výsledkom je viac-menej závislý iba na osobných kontaktoch a vzťahoch. V BR Poľana by sa mal podporiť o základných výskum zameraných na určité skupiny fauny a flóry, ale predovšetkým aplikovaný výskum a výskum zameraný na socio-ekonomickú situáciu v BR Poľana a na problémy týkajúce sa predmetov ochrany.

Kladné stránky:

- dlhá história výskumu a pokračujúca kontinuita vďaka blízkosti vzdelávacích a vedeckých inštitúcií - Technická univerzita vo Zvolene, Ústav ekológie lesa SAV, NLC, UMB Banská Bystrica
- Úzka spolupráca s niektorými vedcami a inštitúciami

Negatívne dopady:

- nekontinuitnosť niektorých výskumov (v nadväznosti na grantové prostriedky)
- Slabá podpora výskumu a monitoringu v rámci pracovníkov správy zo strany ŠOP SR
- Nekoordinovanosť výskumu v BR
- Slabý záujem vedeckých inštitúcií o výskum v BR podmienený financiami
- K výsledkom sa dostáva Správa CHKO Poľana iba ťažko, výsledky nie sú správe poskytnuté systematicky
- Realizuje sa v obmedzenej miere

Poľovníctvo

Územie CHKO Poľana podľa poľovníckej rajonizácie v zmysle Vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 91/1997 Z. z. z 29. novembra 1996 o poľovných oblastiach a o akostných triedach poľovných revírov zasahuje do poľovných oblastí J XVIII Poľana a S VII Zvolen. Z hľadiska členenia územia na poľovné revíry väčšia časť územia BR spadá pod chránenú poľovnú oblasť (CHPO) Poľana.

Obhospodarovanie CHPO Poľana zabezpečujú Lesy SR, š.p., Banská Bystrica. prostredníctvom príslušných odštepných závodov a lesných správ (Odštepný závod Čierny Balog, Lesné správy Hronec a Sihla a Odštepný závod Kriváň, lesné správy Hriňová, Kyslinky, Očová a Poľana). Štátnu správu CHPO Poľana na úseku poľovníctva vykonáva príslušný orgán štátnej správy na úseku poľovníctva, pod ktorého územnú pôsobnosť spadá najväčší podiel výmery CHPO. Chránená poľovná oblasť Poľana slúži na vzorové poľovnícke obhospodarovanie a ochranu jelenej zveri, ako aj ostatných druhov raticovej a vzácnej zveri, na princípe veľkoplošného manažmentu s ohľadom na požiadavky funkčne integrovaného lesného hospodárstva a v súlade so zásadami ochrany prírody na zachovanie biodiverzity BR Poľana.

Poľovná činnosť je realizovaná na celom území BR Poľana. Len kŕmne zariadenia sú z rezervácií s 5. stupňom ochrany vylúčené.

Kladné stránky:

- Väčšia časť BR je jeden veľký revír v správe štátu
- Vyčlenenie zón pokoja (pri vysokom stave zvery, súčasne aj negatívum)
- Podrobné pozorovanie medveďa hnedého – zisťovanie údajov o početnosti
- Poľovný revír s chránenou jeleňou poľovnou oblasťou s kvalitnými trofejami všeobecne známy aj u širokej verejnosti
- Regulácia stavov poľovnej zveri s pozitívnym vplyvom na ochranu lesa a poľnoh. plodín (škody na lesných drevinách a poľnoh. plodinách)
- Dobrá spolupráca na propagácii územia s Lesmi SR (projekty – informačné panely)

Negatívne dopady:

- Nadmerné poškodzovanie zmladenia a biotopov drevín zverou, v dôsledku nárastu stavov
- Potenciálne poškodzovanie hniezdisk (ohrozenie hlucháňa diviачou zverou)
- V posledných rokoch vznikajú konflikty vyplývajúce z nadmerných stavov divej zveri (napr. medveďa) medzi poľovníkmi a poľnohospodármi a návštevníkmi územia
- ovplyvňovanie prirodzeného správania divo žijúcich zvierat prikrmovaním (strata plachosti, koncentrácia zveri)
- Štátna správa by mala pristupovať k riešeniu niektorých negatívnych skutočností (prikrmovanie, plán lovu, ...) zodpovedne a plniť funkciu dozoru, ale i sankcionovať

Vzťah s verejnosťou

Jedna z kľúčových úloh manažmentu BR. Súčasné environmentálne povedomie je veľmi nízke a vyplýva z nasledovných skutočností:

- zlá ekonomická a sociálna situácia v regióne, ľudia riešia dôležité existenčné problémy
- prevláda názor, že máme chránených území veľa a treba ich zrušiť
- klesá všeobecná vzdelanosť obyvateľstva a tzv. zážitkové učenie je v ústraní
- environmentálna výchova nie je atraktívna a v školských osnovách dostatočne podchytená
- nezrovnalosť legislatívnych noriem, ktoré vnášajú sváry medzi zainteresovanými subjektmi
- masmédiá sa v dostatočnej miere nevenujú propagácii chránených území, prírodných hodnôt, a ak áno, často prezentujú nepravdivé, resp. zavádzajúce informácie

- Štátna ochrana prírody SR, ani MŽP SR nemá spracovanú koncepciu environmentálnej výchovy a propagácie ochrany prírody, takmer všetky aktivity sú skôr sporadické, bez systematickosti, účelnosti, atraktivity

Propagácia, zlepšovanie vzťahov so zainteresovanými subjektami, s dobrovoľnými strážcami, práca s deťmi a mládežou, partnerstvo s médiami sú v súčasnosti veľmi dôležité a napomáhajú k riešeniu konkrétnych, často závažných problémov.

V BR Poľana sa organizujú Dni otvorených dverí, semináre, konferencie, stretnutia, environmentálne programy, ktoré pomáhajú k zlepšeniu povedomia a pozitívnej reklame štátnej ochrany prírody.

V poslednom období k popularite územia významne pomohol napr. film o NPR Zadná Poľana.

Kladné stránky:

- Súčasné relatívne dobré vzťahy so stakeholdrami
- Zanietenosť, ochota pracovníkov správy BR Poľana
- Rešpektovanie zo strany užívateľov a vlastníkov pozemkov
- Kvalitné environmentálne programy

Negatívne dopady:

- Nízke environmentálne povedomie
- Nevhodne koncipovaná a nekompatibilná legislatíva
- Nedostatočné finančné krytie nákladov na propagáciu a environmentálnu výchovu
- Slabá podpora nadriadených organizácií
- Slabá spolupráca s médiami

Základné problémy BR

Väčšinu problémov, ako i stretov záujmov sme identifikovali v predchádzajúcej kapitole. V tejto kapitole je len zhrnutie najzákladnejších problémov BR Poľana:

1.socio-ekonomická situácia:

problém:

- úbytok obyvateľstva a strata vzťahu k pôde
- nezáujem o ochranu prírodných hodnôt
- slabá komunikácia s miestnym obyvateľstvom

riešenie:

- motivačné stimuly pre obyvateľov v tzv. znevýhodnených častiach (chránené územia, územia s nízkou zamestnanosťou)
- popularizácia chránených území
- úzka spolupráca so stakeholdrami a ich aktívna účasť na riadení BR
- v súvislosti s územným plánovaním a výstavbou, je treba dbať na zachovanie charakteristického rázu sídel v krajine a dostatočne rešpektovať špecifické podmienky územia, ako aj riešiť otázku individuálnej rekreácie
- rozšírenie BR až na Hriňovsko s 1. stupňom ochrany

2. lesné hospodárstvo

problém:

- zachovanie lesných rezervácií v bezzásahovom režime

- možnosť zasahovania do plánov v hospodárskych lesoch s cieľom zachovania niektorých častí
- zabezpečenie citlivého spôsobu ťažby

riešenie:

- opora v legislatíve
- manažment BR bude oprávnený rozhodovať o činnosti v hospodárskych lesoch a regulovať prednostné využívanie hospodárskej funkcie lesa na úkor ostatných funkcií

3. poľnohospodárstvo

problém:

- úbytok trvalých trávnych porastov vplyvom sukcesných procesov
- nezájum o manažovanie poľnohospodárskej pôdy

riešenie:

- motivácia vo forme lepšej finančnej podpory na živočíšnu výrobu v podhorských a horských oblastiach
- uľahčenie procesu udeľovania výnimiek na výruby drevín a krov

4. turizmus a rekreácia

problém:

- slabá infraštruktúra pre turistov a návštevníkov BR Poľana
- nefunkčnosť Horského hotela Poľana

riešenie:

- dobudovanie infraštruktúry s cieľom trvalo udržateľného využitia chráneného územia v prospech zvýšenia kvality života miestneho obyvateľstva. Podporovať také formy cestovného ruchu, ktoré neohrozujú jeho ekologickú stabilitu a biodiverzitu

5. výskum a monitoring

problém:

- nekoordinovaný výskum v rámci BR
- správa BR nedisponuje finančnými prostriedkami na účelový výskum
- slabá spolupráca riešiteľských kolektívov a slabá spätná väzba

riešenie:

- zavedenie informačného systému prepojeného na databázy iných publikačných zdrojov
- možnosť koordinácie výskumov
- zefektívnenie spolupráce medzi BR a výskumnými organizáciami tak, aby sa BR stali prioritné územia na realizáciu výskumov

6. ochrana prírody a krajiny

problém:

- potreba zachovania najcennejších chránených území v bezzásahovom režime, ako i zabezpečenie dostatku finančných prostriedkov na udržanie chránených území vyžadujúcich kosenie, pasenie,
- slabá akceptácia potreby ochrany prírody

riešenie:

- podpora v legislatíve
- popularizácia ochrany prírody ako príležitosti, nie obmedzenia

7. manažment biosférickej rezervácie

problém:

- biosférická rezervácia nemá dostatočnú podporu v legislatíve a absentuje zodpovedný orgán
- manažment BR v podstate neexistuje a je len na dobrovoľnosti zástupcov NP, či CHKO, ako plnia úlohy BR
- pre BR nebola vypracovaná koncepcia riadenia BR
- nie je podpora na zabezpečenie personálnej kapacity pre BR
- akčné plány nie sú záväzné dokumenty

riešenie:

- zabezpečenie legislatívnej podpory BR
 - vypracovanie koncepcie riadenia BR, uzákonenie zodpovedného orgánu za chod BR
 - zabezpečenie funkcie odborného koordinátora, resp. asistenta na záležitosti týkajúce sa BR v rámci správ
 - zabezpečenie stálej finančnej podpory na chod BR
 - popularizácia biosférických rezervácií
 - spolupráca rezortov, organizácií,...
- mechanizmus financovania:**
- interné zdroje, externé zdroje, existujúce/nové, lokálne občianske združenie a pod.
 - *štátny rozpočet*: každá BR by mala byť zo štátneho rozpočtu (mimo rozpočtu pre činnosť Správy CHKO Poľana) podporená minimálne 10 000 eur každoročne na zabezpečovanie akčného plánu – účelovo viazané finančné prostriedky na zabezpečovanie napr. výskumu, propagácie, stretnutí, rozvojových aktivít, manažmentových opatrení
 - *manažment BR však musí hľadať aj iné zdroje*:
 - projekty s cieľom zachovania prírodných hodnôt a optimálnych antropických aktivít
 - inovatívne projekty, ktoré budú udržateľné
 - projekty BR by mali umožniť čerpať finančné prostriedky pre stakeholdrov, kvôli motivácii, konkurencieschopnosti
 - príjmy z aktivít: environmentálna výchova, sprievodcovská činnosť, poradenské služby,
 - *spoločné financovanie* (prax ukázala, že stakeholdri sú ochotní podieľať sa na finančných aktivitách predovšetkým s cieľom propagácie územia, budovania zelenej infraštruktúry, ...)

SWOT analýza biosférickej rezervácie z hľadiska plnenia základných funkcií

- ❖ ochranná funkcia, tzn. zachovanie genetickej, druhovej, ekosystémovej a krajinej rozmanitosti

	Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
atribúty Vnútorne organizácie	Silné stránky • Odbornosť pracovníkov • Kontinuita riadenia • Zachovalé prírodné hodnoty • Významné prírodné hodnoty dostatočne chránené sieťou MCHÚ, ÚEV • Málo urbanizované územie BR • Pomerne nízka návštevnosť územia	Slabé stránky • Nedostatočné finančné krytie • Poddimezované personálne obsadenie
Vonkajšie Atribúty prostredia	Príležitosti • Zachovalé prírodné hodnoty • Významné prírodné hodnoty dostatočne chránené sieťou MCHÚ, ÚEV • Málo urbanizované územie BR • Pomerne nízka návštevnosť územia • Podpora miestnych organizácií na podporu ochrany životného prostredia	Ohrozenia • Časté zmeny v legislatíve • Presadzovanie záujmov rôznych podnikateľských skupín (výstavba, ťažba dreva, rôzne nevhodné „športové“ aktivity – motokros, štvorkolky a pod.)

- ❖ rozvojová funkcia, tzn. podpora hospodárskeho a ľudského rozvoja, ktorý je spoločensko-kultúrne a ekologicky trvalo udržateľný

	Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
Vnútorne atribúty organizácie	Silné stránky • Ochota komunikovať so stakeholdrami • Schopnosť participácie na projektoch a grantoch (zabezpečenie financií pre miestne komunity)	Slabé stránky • Kategória BR nie je zapracovaná v nijakom legislatívnom predpise • Nejasná definícia úloh BR • Absencia dlhodobej stratégie riadenia BR
Vonkajšie atribúty prostredia	Príležitosti • Záujem miestnych o potenciálne možnosti rozvoja • Spätosť miestnych obyvateľov s prostredím BR • Možnosť podpory rozvoja miestneho turizmu (poskytovanie ubytovania, stravy, predaj domácich produktov) • Rozšírenie BR Poľana o Hriňovsko – viac osídlenia, spolupráca s obyvateľstvom	Ohrozenia • Zhoršovanie socio-ekonomických podmienok obyvateľstva • Znižovanie počtu trvaložijúcich obyvateľov, ktorí by aj v území hospodárili

- ❖ podporná logistická funkcia, tzn. podpora názorných ukážkových projektov, environmentálneho vzdelávania a výchovy, výskumu a monitorovania vo vzťahu k miestnym, štátnym, regionálnym a svetovým problémom ochrany a trvalo udržateľného rozvoja.

	Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
Vnútorne atribúty organizácie	Silné stránky • Rozvoj environmentálnej výchovy – rozvinutá spolupráca so ZŠ a MŠ • Angažovanosť pracovníkov • Rozvinutá a dlhodobá spolupráca s vedeckými inštitúciami a organizáciami	Slabé stránky • Nedostatočné finančné krytie • Poddimezované personálne obsadenie • Nekoordinovanosť výskumu • Slabá spolupráca rezortov (MŠ SR a MŽP SR)

Vonkajšie Atribúty prostredia	Príležitosti	Ohrozenia
	• Záujem verejnosti a škôl o problematiku ochrany prírody • Spolupráca s miestnymi NGO • Spolupráca so samosprávami na rozvojových projektoch • Medzinárodná spolupráca • Konkurencieschopnosť regiónu • Popularizácia regiónu • Zachovanie kultúrnych tradícií • Vznik nových pracovných príležitostí	• Nedostatočná spätná väzba • Neochota spolupráce • Finančný deficit

SWOT analýza, ktorá vychádza z predchádzajúcich analýz a má vyjadriť zhodnotenie krátkodobých a dlhodobých cieľov stanovených vo vízii fungovania BR

Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
Silné stránky • VCHÚ s dlhoročnou tradíciou • Pestrá krajinná štruktúra • Vhodná základňa pre agroturistiku • Výborné podmienky pre turistiku a cykloturistiku • Hodnotné územie s vysokou biodiverzitou (s vysokým zastúpením prírodných a poloprírodných biotopov) • Nízky stupeň narušenia kvality životného prostredia • Bohaté zásoby kvalitnej pitnej vody • Výskyt liečivých rastlín, húb a lesných plodov • Vzťahy medzi stakeholdrami • Geografická poloha v rámci Slovenska	Slabé stránky • Nedostatočná ochrana niektorých cenných lokalít • Nedostatočná podpora environmentálneho vzdelávania občanov • Nedostatočné využitie prírodného potenciálu • Nedostatočné ekologické povedomie obyvateľstva • Nedostatočné využívanie TTP • Konflikty záujmov (veľké šelmy, výruby, ťažba dreva atď.) • Turistická vybavenosť • Riešenie dostupnosti (parkoviská, zosúladenie s platnou legislatívou, lokálne výnimky)

Príležitosti	Ohrozenia
• Dobudovanie správy BR, CHKO (materiálne aj kapacitne) • Účinná ochrana prírodného bohatstva • Budovanie regionálnej identity • Manažment a monitoring CHÚ • Tlač propagačných materiálov • Podpora miestnych organizácií na podporu ochrany životného prostredia v mikroregióne • Možnosti tradičnej letnej a zimnej rekreácie • Možnosti vidieckej rekreácie • Využívanie bohatého prírodného a kultúrno-historického potenciálu • Realizácia chýbajúcich výskumov • Udržanie resp. zlepšenie stavu biotopov a druhov • Príprava a tlač propagačných materiálov pre návštevníkov BR a mikroregiónu • Vybudovanie turistických zariadení (napr. prístreškov pre turistov s možnosťou táborenia) • Vytvorenie partnerstiev s BR v zahraničí s aktívnou spoluprácou • Užšia spolupráca so samosprávou, hlavnými užívateľmi pozemkov, MVO, VÚC, s medzinárodnými organizáciami	• Zrušenie kategórie chráneného územia • Neuplatnenie aktivít na zabezpečenie cieľov • Neakceptovanie akčného plánu BR • Nedostatok finančných zdrojov a kapacít • Nízka informovanosť a zaangažovanosť občanov • Poškodenie prírodných hodnôt územia neuváženým rozvojom určitých aktivít, • Nezájum ľudí o veci verejné a ochranu životného prostredia • Legislatívne prekážky (legislatívna úprava fungovania a zastrešovania BR na Slovensku z pohľadu vlády) • Politická situácia • Odmietavý postoj k existencii BR

Vízia BR Poľana

Vytvorenie fungujúceho modelu riadenia BR Poľana za účasti zainteresovaných subjektov (štátna správa, samospráva, MVO, podnikatelia, vzdelávacie a výskumné inštitúcie,...). Presadzovanie harmonickej integrácie ľudí a prírody pomocou participatívneho dialógu, zdieľania poznatkov, zvyšovania zamestnanosti, zlepšovania pohody miestnych obyvateľov i návštevníkov. Obnovenie úcty k prírodným a kultúrnym hodnotám, zachovanie tradícií. Vytvorenie demonštračného príkladu fungujúcej BR nielen pre iné BR, ale i pre iné riadiace orgány, či organizácie.

Princípy BR Poľana

- I. korektná komunikácia (férové rokovanie bez zavádzania a prospechárstva)
- II. vzájomný rešpekt
- III. dlhodobá spolupráca
- IV. konštruktívna kritika
- V. hľadanie optimálnych riešení a kompromisov
- VI. transparentnosť
- VII. zodpovednosť

Akčný plán

Akčný plán obsahuje činnosti potrebné na dosiahnutie ôsmich základných cieľov BR Poľana.

Základné ciele BR Poľana

- I. Funkčný mechanizmus pre riadenie biosférickej rezervácie a zosúladovanie záujmov subjektov a skupín žijúcich v BR (a spravodlivé rozdeľovanie prínosov)**
- II. Ochrana biodiverzity a geodiverzity a prírodných procesov**
- III. Objasnenie úlohy biosférickej rezervácie pri zabezpečovaní udržateľnosti regiónu prostredníctvom plnenia svojich troch funkcií**
- IV. Udržateľný cestovný ruch**
- V. Podpora a koordinácia vedeckých aktivít**
- VI. Koordinovaný regionálny rozvoj**
- VII. Vybudovanie regionálnej identity**
- VIII. Spolupráca s ostatnými územiami v rámci Svetovej siete biosférických rezervácií**

I. Funkčný mechanizmus pre riadenie biosférickej rezervácie a zosúladovanie záujmov subjektov a skupín žijúcich v BR (a spravodlivé rozdeľovanie prínosov)

Vízia: Vytvorenie funčného a efektívneho modelu riadenia regiónu, citlivý prístup k hlavným aktérom v BR Poľana s cieľom participatívneho riadenia aktivít v BR Poľana a kvalitného plnenia základných funkcií BR.

Návodom bude uplatňovanie odporúčaní a Sevillskej stratégie hodnotenie v zmysle Kritérií plnenia Sevillskej stratégie- dostupnosť, jednoduchosť a užitočnosť.

Akcie na dosiahnutie cieľov.

- navrhnúť a presadiť participatívny model riadenia BR Poľana (prijatie, pochopenie a osvojenie si základných princípov BR zainteresovanými skupinami)
- Pripraviť a podpísať Dohodu o spolupráci kľúčových subjektov
- Sformulovať a schváliť Akčný plán BR Poľana
- Ustanoviť riadiacu radu BR Poľana – menovať členov, prijať štatút resp. rokovací poriadok
- Vyvinúť mechanizmus pre informovanie obyvateľstva o činnosti riadiacej rady
- Pre manažérov a hlavných aktérov organizovať diskusné stretnutia iné formy výmeny informácií

- Monitorovať, hodnotiť a pokračovať v uskutočňovaní Akčného plánu a Sevillskej stratégie, využívať *Kritéria naplňania Sevillskej stratégie* a analyzovať faktory, ktoré pri plnení kritérií pomáhajú alebo prekážajú
- Získavať podporu a angažovanosť miestneho obyvateľstva a návštevníkov
- Zväčšiť územie BR tak aby zahŕňala okolité obce
- Prehodnotiť zónovanie BR tak aby lepšie prispelo k naplňaniu cieľov
- Vypracovať program starostlivosti o BR Poľana a integrovať jeho ustanovenia do manažmentových plánov iných sektorov – predovšetkým do Programu starostlivosti o lesy
- Vytvorenie terénneho pracoviska správy CHKO BR na Poľane

Indikátory úspechu:

- Aktívne zapojenie stakeholdrov
- Prijatie a akceptovanie BR
- Výsledky referenda občanov BR
- Funkčnosť Koordinančnej rady
- Vytvorenie Klubu priaznivcov BR Poľana

Zodpovednosť za akcie: ŠOP SR, Správa CHKO-BR Poľana, Koordinančná rada BR Poľana, OZ Pronatur

Partneri: stakeholdri

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1.1 Uplatňovanie participatívneho modelu riadenia BR Poľana (prijatie, pochopenie a osvojenie si základných princípov BR stakeholdrami)																
Spoločné odsúhlasenie loga BR																
1.2 Vytvorenia a prijatie Akčného plánu BR																
1.3 Vytvorenie aktívneho poradného zboru BR Poľana																
1.4 Príprava informačných materiálov, ktoré budú návodom v starostlivosti o BR (napr. informácie pre obyvateľov o BR, angažovanie obyvateľov do aktivít v BR, spôsob riešenie konfliktov,...)																
1.5 Pre manažerov a hlavných aktérov organizovať diskusné stretnutia iné formy výmeny informácií																
Uskutočnenie cesty do Švajčiarska pre stakeholdrov																
1.6 Podpora činnosti Poradného zboru pre BR a rešpektovať jeho rady																
1.7 Monitoring, hodnotenie a pokračovanie v uskutočňovaní Sevillskej stratégie, využívať <i>Kritéria naplňania Sevillskej stratégie</i> a analyzovať faktory, ktoré pri plnení kritérií pomáhajú alebo prekážajú																
1.8 Zaručenie podpory a angažovanosti miestneho obyvateľstva a návštevníkov																
Vytvorenie Klubu priaznivcov BR Poľana																

II. Ochrana biodiverzity a geodiverzity a prírodných procesov

Vízia: Zachovanie prírodných hodnôt v BR Poľana - predovšetkým vzácných chránených území, ktoré sú domovom vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov, biotopov, a prispievajú k ochrane genetickej diverzity ako aj geologických a geomorfologických javov. Zabezpečenie kontinuity prírodných procesov na území BR.

Akcie na dosiahnutie cieľov:

- Zabezpečiť kontinuálny monitoring druhov a biotopov významných z hľadiska ochrany biodiverzity
- Zostaviť miestny ? červený zoznam zostaviť a pravidelne ho aktualizovať
- Vytvoriť mechanizmus/ systém poradcov, ktorý napomôžu vlastníkom a užívateľom prístup ku dostupným kompenzačným/motivačným opatreniam (napr. tým v rámci PRV, Zákona 543,)
- kompenzačným opatrenia a tak ich zainteresovať na ochrane prírodných hodnôt
- Identifikovanie a vyčíslenie ekosystémových služieb z portfólia „prírodné hodnoty“
- Vytvorenie a realizácia manažmentových plánov pre vzácne živočíchy a biotopy a a programov záchrany (medveď hnedý, hlucháň hôrny,)
- Ochrana genetickej diverzity rastlín a živočíchov, ktoré majú kultúrny alebo hospodársky význam
- Vypracovať program adaptácie biodiverzity na klimatickú zmenu

Zodpovednosť za akcie: Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO-BR Poľana, Okresné úrady, samosprávy, užívatelia a vlastníci

Partneri: vedecké a výskumné inštitúcie, mimovládne organizácie zamerané na ochranu prírodných hodnôt

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
2.1 Zabezpečenie mapovania druhov, biotopov																
2.2 Monitoring významných druhov (niektoré cicavce, vtáky, bezstavovce, rastliny).																
2.3 Zabezpečenie manažovania chránených území, ktoré si to vyžadujú																
2.4 Spracovanie kvalitného a akceptovaného Programu starostlivosti																
2.5 Propagácia prírodných hodnôt prostredníctvom médií (viac v komunikačnej																

stratégii)																	
2.6 Vytvorenie novej zonácie BR Poľana																	
Rozšírenie prechodnej zóny																	
Vytvorenie jadrovej zóny																	
2.7 Vytvorenie koncepcie rozvoja prírodných hodnôt																	
2.8 Úzka spolupráca so stakeholdrami pri riešení možných konfliktov medzi ochranou prírody a inými záujmami	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
2.9 Identifikovanie a vyčíslenie ekosystémových služieb z portfólia „prírodne hodnoty“																	
2.10 Vytvorenie a uplatnenie manažmentových plánov a programov záchrany vzácnych živočíchov (medveď hnedý, hlucháň hôrny,)																	
* - príležitostne, podľa potreby																	

III. Objasnenie úlohy biosférickej rezervácie pri zabezpečovaní udržateľnosti regiónu prostredníctvom plnenia svojich troch funkcií

Vízia: Obyvateľstvo, dotknuté hospodárskej aj administratívne subjekty ako aj návštevníci BR rozumejú poslaniu a funkciám biosférickej rezervácie a podieľajú sa na ich naplnení.

Akcie na dosiahnutie cieľov.

- Vytvorenie efektívnej komunikačnej stratégie a jej uplatňovanie
- Spolupráca s médiami
- Rozvoj Ekocentra Poľana
- Realizácia vzdelávacích programov pre školy predovšetkým obce a mestá: Hriňová, Detva, Očová, Č. Balog, Osrbli, Ľubietová
- Realizácia populárno-náučných podujatí pre verejnosť
- Popularizácia prírodných hodnôt a výsledkov výskumov prostredníctvom spracovávania laických súhrnov z vedeckých a výskumných projektov
- Vytvorenie a prevádzka novej web stránky BR (iné BR napr. – vzor BR Entlebuch) –(integrovaná web stránka, kde prispievajú všetci zúčastnení, ktorí bude o.i. informovať o práci riadiacej rady)
- Komunikácia cez sociálne siete
- Výroba a distribúcia propagačných materiálov pre rôzne skupiny
- Vytvorenie siete dobrovoľníkov pre komunikačné aktivity (Napr. v rámci Klubu priateľov ...?)

Indikátory úspechu:

- Uverejnené články, správy
- Počet škôl/žiakov zúčastnených na environmentálnych vzdelávacích programoch
- Zoznam podujatí, na ktorých bola propagovaná BR Poľana
- Počet zapojených stakeholderov (napr. na výstupe na Poľanu....)

Zodpovednosť za akcie: Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO-BR Poľana, samospráva, vzdelávacie inštitúcie

Partneri: regionálne a štátne médiá, samospráva, MŽP SR, SV MaB, MVO

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
3.1 komunikačná stratégia																
Vytvorenie nového loga BR Poľana za účasti stakeholderov																
3.2 Spolupráca s masmédiami																
3.3 Ekocentrum Poľana – environmentálna výchova																
3.4 Vzdelávacie programy pre školy																
Vytvorenie programu																
Ponuky pre školy																
Samotná realizácia																
3.5 Vzdelávacie programy pre verejnosť																
Vytvorenie programu																
Ponuky pre školy																
Samotná realizácia																
3.6 Popularizácia prírodných hodnôt																
Dni otvorených dverí BR																
3.7 Webstránka BR Poľana – vytvorenie novej																
3.8 Vytvorenie systému propagácie podľa vzoru BR Entlebuch																
* - príležitostne, podľa potreby																

IV. Udržateľný cestovný ruch

Vízia: BR Poľany ponúka kvalitné diverzifikované možnosti pre turistické a rekreačné aktivity pri zachovaní intimity územia a jeho prírodných hodnôt.

Akcie na dosiahnutie cieľov.

- Vypracovanie rámcovej koncepcie cestovného ruchu v BR

- Rozvoj sprievodcovskej činnosti zameranej na poznávanie prírodných hodnôt a procesov na expertnej aj laickej úrovni
- Zavedenie karty /Pohľadnice?) Poľana a Podpoľanie
- Presadiť uzáveru na rozširovanie turistických stredísk v jadrovej a nárazníkovej zóne BR Poľana
- Vybudovanie centier turizmu pre peších a turistickej infraštruktúry rešpektujúcej tradičnú architektúru regiónu – napr. vstupné brány do BR, vyhliadkové veže, nové náučné trasy
- Vytvorenie oddychových zón pre peších turistov na trase Zadná Poľana – Ľubietovský Vepor
- Presadenie a realizácia spoločných projektov pre podporu cestovného ruchu a pracovných príležitostí v regióne
- Vybudovanie železničky do Kysliniek
- Realizácia každoročného spoločného výstupu na Poľanu
- Spolupráca s Klubmi turistov
- Vytvorenie databázy podujatí, ich spoločné plánovanie a organizovanie

Indikátory úspechu:

- Skvalitnenie infraštruktúry pre turistov (konkrétne výsledky)
- Vytvorenie web stránky BR Poľana
- Vytvorenie databázy podujatí, ich spoločné plánovanie a organizovanie

Zodpovednosť za akcie: Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO-BR Poľana, samospráva, VÚC, mimovládne organizácie, OOCR, kluby turistov, klub priaznivcov BR Poľana

Partneri: samospráva, VÚC, mimovládne organizácie, OOCR, kluby turistov, klub priaznivcov BR Poľana

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
4.1 Spolupráca s Klubmi turistov																
4.2 Udržiavanie turistických chodníkov																
4.3 Vytvorenie oddychových zón pre peších turistov na trase Zadná Poľana – Ľubietovský Vepor																
4.4 Propagácia prírodných hodnôt prostredníctvom mikroprojektov so stakeholdrami (NPR Zadná Poľana-infraštruktúra pre turistov, NPP Vodopád Bystrého potoka – infraštruktúra pre návštevníkov)																
4.5 Príroda, tradície, kultúra, šport – spoločné organizovanie podujatí, vzájomná propagácia napr. tradičný výstup na Poľanu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
4.6 Spolupráca s podnikateľmi – majiteľmi ubytovacích a stravovacích zariadení – propagačné materiály, environmentálne programy, sprevádzanie hostí	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
4.7 Participácia na spoločných projektoch	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
4.8 Spoločné plánovanie aktivít pre rozvoj turizmu																

európskeho významu																			
5.4 Vytvorenie databázy, resp. informačného systému pre BR, kde bude automaticky vložená každá publikácia, ktorej výskum sa realizoval v BR a dôjde prepojeniu na ostatné publikačné informačné systémy																			
5.5 Vytvorenie plánu výskumu, ako ponuka pre vedecké inštitúcie																			
5.6 Podpora socio-ekonomického výskumu, zisťovanie dopadov súčasnej situácie a návod na zlepšenie situácie																			

VI. Koordinovaný územný rozvoj

Alternatívne: Udržateľný územný rozvoj

Vízia: Krajinné plánovanie, hospodárske a rozvojové aktivity zabezpečujú zachovanie prírodných, kultúrnych a historických hodnôt regiónu, rešpektujú tradíciu a tým prispievajú k posilneniu regionálnej identity a prosperite regiónu.

Vízia podľa sektorov:

Lesné hospodárstvo:

kvalitné a udržateľné hospodárenie v lesoch so stabilnou pracovnou silou orientované popri produkcii dreva na posilnenie ekosystémových služieb

Poľnohospodárstvo:

Poľnohospodárstvo prispieva k ochrane biodiverzity územia a hrá dôležitú úlohu pri udržiavaní regionálnej identity BR

Poľovníctvo :

Poľovníctvo hrá významnú úlohu pri ochrane biodiverzity a prispieva k udržateľnému cestovnému ruchu

Krajinné plánovanie:

Krajinné plánovanie dôsledne rešpektuje územný systém ekologickej stability a regionálnu identitu územia.

Akcie na dosiahnutie cieľov:

6.1 Lesné hospodárstvo

- Racionálne a šetrné hospodárenie v hospodárskych lesoch, osvojenie si citlivých prístupov (FSC, PRO SILVA)
- Podpora spracovania dreva v regióne
- Integrovanie ochrany biodiverzity do Programov starostlivosti o lesy (testovanie k integrovaného plánovania)

- Pokračovanie v korektnej spolupráci s užívateľmi lesných porastov
- Uplatňovanie regionálnej značky BR Poľana na zvýšenie atraktivity produktov z lehospospodárskych aktivít
- Identifikovanie ekosystémových služieb z portfólia „lesné spoločenstvá“
- Spracovanie štúdie o pridanej hodnote lesníctva

6.2 Poľnohospodárstvo

- Zabezpečenie trvalého využívania trvalých trávnych porastov v BR Poľana
- Hľadanie stimulov a odstránenie prekážok pre tradičné hospodárenie
- Zabezpečenie citlivého obhospodarovania genofondových plôch, maloplošných chránených území a území NATURA 2000
- Uplatňovanie regionálnej značky BR Poľana na zvýšenie atraktivity poľnohospodárskych produktov
- Identifikovanie ekosystémových služieb z portfólia „lúčne a pasienkové spoločenstvá“
- Spracovanie štúdie o pridanej hodnote poľnohospodárstva

6.3 Poľovníctvo

- Spolupráca pri starostlivosti o zver
- Spolupráca na sčítaní medveďa hnedého a ostatných veľkých šeliem, resp. iných druhov a skupín živočíchov, zaradených medzi zver (napr. lesné kury a pod.)
- Hľadanie spoločných riešení problémov napr. ohryz drevín v chránených územiach, problematika poškodzovania biotopov lesnou zverou,..)
- Spolupráca pri organizovaní spoločných podujatí (napr. chovateľské prehliadky, semináre, konferencie, školenia...)
- Pokračovanie v upevňovaní vzťahov, vzájomne spoznávanie často zdanlivo antagonistických názorov, zabránenie predsudkom,

6.4 Územné plánovanie

- Spracovanie územného systému ekologickej stability (aktuálne genofondové plochy, biokoridory, biocentrá)
- Rešpektovanie a uplatňovanie tradičnej architektúry i vzhľadu krajiny (najmä laznickej)

Indikátory úspechu:

- Kvalitné lesné spoločenstvá poskytujúcu kvalitnú drevnú hmotu
- Udržiavané trvalo trávne porasty
- Rozšírenie výmery trvalo trávnych porastov
- Výsledky sčítaní medveďov hnedých
- Rešpektovanie a zachovanie prvkov ÚSESov
- Udržanie a uplatnenie tradičnej architektúry pri výstavbe

Zodpovednosť za akcie: OZ Kriváň, OZ Čierny Balog, PD Očová, PD Strelníky, PD Hrochoť, JHR Hriňová, vlastníci pôdy, Správa CHKO Poľana, manažment CHPO Poľana, samosprávy

Partneri: MVO, vedecké a výskumné inštitúcie, MŽP SR, MPaRV,

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
6.1 Lesné hospodárstvo																
Racionálne a šetrné hospodárenie v hospodárskych lesoch, osvojenie si citlivých prístupov (FSC, PRO SILVA) a využite regionálnej značky BR na zvýšenie atraktivity drevnej hmoty																
Zachovanie, prípadne zabezpečenie ochrany hospodárskych a ochranných lesných porastov významných z hľadiska ochrany prírody																
Pokračovanie v korektnej spolupráci s užívateľmi lesných porastov																
Identifikovanie ekosystémových služieb z portfólia „lesné spoločenstvá“																
Spracovanie štúdie o pridanej hodnote lesníctva																
6.2 Poľnohospodárstvo																
Zabezpečenie kvalitného využívania trvalo trávnych porastov v CHKO-BR Poľana																
Hľadanie stimulov a odstránenie prekážok pre tradičné hospodárenie																
Zabezpečenie citlivého obhospodarovania genofondových plôch, maloplošných chránených území a území NATURA 2000																
Uplatňovanie regionálnej značky BR Poľana na zvýšenie atraktivity poľnohospodárskych produktov																
Identifikovanie ekosystémových služieb z portfólia „lúčne a pasienkové spoločenstvá“																
Spracovanie štúdie o pridanej hodnote poľnohospodárstva																
6.3 Poľovníctvo																
Spolupráca na sčítovaní medveďa hnedého																
Hľadanie spoločných riešení problémov napr. ohryz drevín v chránených územiach, problematika poškodzovania biotopov lesnou zverou,...)																
Pokračovanie v upevňovaní vzťahov, vzájomne spoznávanie často zdanlivo antagonistických názorov, zabránenie predsudkom,																
6.4 Územné plánovanie																
Spracovanie územného systému ekologickej stability (aktuálne genofondové plochy, biokoridory, biocentrá)																
Rešpektovanie a uplatňovanie tradičnej architektúry																

VII. Vybudovanie regionálnej identity

Vízia: Výrazná regionálna identita územia BR Poľana reprezentuje a zjednocuje prírodné, kultúrne aj historické hodnoty územia, a hmotné, duchovné i kultúrne tradície a propaguje región. Obyvateľstvo, hospodárske aj administratívne subjekty sú identifikované s regiónom.

Akcie na dosiahnutie cieľov.

- Vytvorenie stratégie budovania regionálnej identity na základe skúseností a názorov miestnych komunít
- Vytvorenie loga regionálnej značky a štatútu jej použitia v nadväznosti na regionálnu značku zavedenú OZ Podpoľanie v r. 2013
- Integrovanie regionálnej identity do marketingových stratégií

Indikátory úspechu:

- Spokojné reakcie stakeholdrov
- Angažovanosť stakeholdrov
- Nové impulzy spolupráce
- Uplatnenie loga BR a regionálnej značky

Zodpovednosť za akcie: OZ Pronatur, Správa CHKO-BR Poľana, stakeholdri

Partneri: Správa CHKO-BR Poľana, MASKA Podpoľanie, samospráva, podnikatelia,

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
7.1 Vytvorenie stratégie budovania regionálnej identity na základe skúseností a názorov miestnych komunít																
Návrh loga BR																
Schválenie loga stakeholdrami																
Registrácia loga																
Študijná cesta stakeholdrov do Švajčiarska																
Regionálna súťaž 7 divov Poľany																
Referendum o existencii BR, či CHKO Poľana																
7.2 Vytvorenie loga regionálnej značky a štatútu jej použitia																
Uvedenie do praxe																
7.3 vytvorenie spoločných projektov na podporu regionálnej identity																

Pre zaujímavosť o územnej známke kvality na úrovni EU – aktuálne

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0456+0+DOC+XML+V0//SK>

VIII. Spolupráca s ostatnými územiami v rámci Svetovej siete biosférických rezervácií

Vízia: Biosférická rezervácia Poľana spolupracuje a komunikuje s ostatnými územiami v rámci Svetovej siete Biosférických rezervácií a prispieva k poznatkom o možnostiach zabezpečovania udržateľného regionálneho rozvoja a ochrany biodiverzity.

Akcie na dosiahnutie cieľov

- Spolupráca a výmena skúseností s BR v SR
- Budovanie kapacít pre komunikáciu v cudzom jazyku
- Identifikácia partnerských biosférických rezervácií v rámci Svetovej siete BR, podpísanie Dohôd o spolupráci
- Organizovanie výmenných pobytov pre odborníkov aj miestnych podnikateľov v spolupráci s inými BR, prevažne v rámci regiónu EUROMAB
- Účasť v transregionálnych výskumných, monitorovacích, vzdelávacích aj realizačných projektoch
- Vypracovávanie prípadových štúdií a ich zdieľanie v rámci Svetovej siete BR

Zodpovednosť za akcie: Správa CHKO-BR Poľana

Indikátory úspechu:

- Nadviazanie medzinárodnej spolupráce
- Výmena skúseností
- Nové impulzy spolupráce

Partneri: UNESCO, medzinárodné vedecké organizácie, výbory Programu Človek a biosféra v iných krajinách

Termíny:

rok	2014				2015				2016				2017			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4

Monitoring a vyhodnotenie implementácie Akčného plánu

Po schválení Akčného plánu Koordinačnou radou BR vedením BR Poľana sa bude jeho implementácia pravidelne monitorovať.

Vedenie BR Poľana predloží každoročne Koordinačnej rade BR plnenie akčného plánu. Na základe toho sa vyhodnotí účinnosť jednotlivých aktivít na dosiahnutie stanovených cieľov. Zároveň bude potrebné zhodnotiť aj negatívne faktory, ktoré sa počas plnenia aktivít vyskytli.

V roku 2018, po ukončení platnosti akčného plánu bude potrebné vyhodnotiť dopad celý akčného plánu ako celku. Takého hodnotenie vykoná nezávislá inštitúcia, ktorú vyberie Koordinačná rada BR.

Vyhodnotenie bude predložené Štátnej ochrane prírody SR a Slovenskému výboru MaB a bude jedným z podkladov pre periodické hodnotenie BR v súlade v zmysle čl. 9 Rámcového štatútu BR, ktoré sa očakáva v roku 2020.

Hrozby a riziká

Z hľadiska existencie BR Poľana treba uvažovať s nasledujúcimi ohrozeniami riadnej implementácie tohto Akčného plánu.

hrozby a riziká pre BR Poľana (východisko Klasifikácia hrozieb a hybných síl chráneného územia (Švajda & Sabo 2013):

Priame hrozby:

- strata a degradácia a fragmentácia biotopov
- dostatočné nevyužívanie trvalých trávnych porastov
- rozširovanie inváznych druhov
- slabá angažovanosť miestnych obyvateľov
- nedostatočné mapovanie a výskum a monitortng druhov a biotopov
- neakceptovanie existencie BR stakeholdrami
- neplnenie základných funkcií BR
- neplnenie cieľov a aktivít v rámci Akčného plánu BR
- neuplatňovanie participatívneho riadenia BR
- fluktuácia pracovníkov na riadiacich postoch

Nepriama hrozba:

- vplyvy klimatickej zmeny
- vplyv regionálnej a národnej politiky
- korupcia
- nezodpovednosť riadiacich orgánov a partnerov

Riziká

- politika štátu v oblasti ochrany prírody
- neodbornosť v riadiacich štruktúrach

- ekonomická situácia obyvateľstva – nezamestnanosť, strata záujmu o ochranu prírody, túžba po zisku a nadmernom využívaní prírodných zdrojov, bez ohľadu na únosnosť prírody a krajiny
- politika Medzinárodnej koordinačnej rady UNESCO v oblasti biosférických rezervácií
- vízia a spôsob manažovania Slovenským výborom Programu Človek a biosféra

Financovanie

Dôležitou súčasťou manažovania BR Poľana je financovanie aktivít a jednotlivých cieľov. Nie je reálne, aby sa na financovaní podieľala len Správa CHKO-BR Poľana. Práve BR Entlebuch uplatňuje financovanie predovšetkým z predaja miestnych komodít. Na jednej strane podporuje ich predaj, na druhej strane dokáže vhodne investovať a transparentne využiť zisk. Víziou financovania BR Poľana je vytvorenie podobného modelu, v súčasnosti však takéto uplatnenie zatiaľ nie je reálne. Postupne, pri získavaní si priazne od miestnych podnikateľov a vytváraní príležitostí a vhodných podmienok pre rozvoj podnikania v BR Poľana, bude možné očakávať i finančnú podporu miestnych. Veľkou bariérou je však vysoká nezamestnanosť. Časom sa však môže stať práve vhodný rozvoj podnikateľským zámerom založený na tradíciách, príležitosťou na zníženie nezamestnanosti a prilákanie mladej generácie na udržanie miestnych remesiel a tradícií.

Finančné zdroje:

- štátny rozpočet – kapitálové a bežné výdavky (Správa CHKO BR v súčasnosti nemá vlastný rozpočet, je v rozpočtovom provizóriu, keď sú jej pridelené financie po schválení a takmer nevyhnutne len na energie, PHM a mzdy, investičné zdroje nie sú poskytované, v minulosti predstavoval rozpočet správy okolo 25 – 30 tis. eur)
- príležitosti – Správa CHKO BR Poľana dokázala v priebehu 3 rokov zarobiť na rôznych úlohách 30 000 eur. V budúcnosti je ambíciou pokračovať v tomto trende, záleží však na príležitostiach a postoji ŠOP SR, či získané zdroje poskytne späť správe
- medzinárodné zdroje – GEF, UNEP
- súkromný sektor
- mimovládne organizácie
- nadácie, darcovia (napr. Klub priaznivcov BR Poľana)

Záver

Pojem BR sa za posledné roky akosi z povedomia verejnosti vytráca. Možno je to zámer, možno nie. Musíme si však uvedomiť, či sa v súčasnosti s týmto pojmom stotožňujeme a či budeme jeho zmysel ďalej napĺňať. Prijali sme zodpovednosť a k tomu sa musíme patrične postaviť. Nemali by sme znevažovať dlhoročnú prácu všetkých tých, ktorí sa podieľali na vzniku a rozvoji BR Poľana a len konštatovať, že si dostatočne neplníme ciele, ktoré si dali naši predchodcovia.

Predložený akčný plán má ambíciu stať sa dokumentom bude predstavovať konsenzus kľúčových subjektov a ktorý pomôže pri riadení BR Poľana. Bude návodom na dosiahnutie konkrétnych cieľov a jeho implementácia bude zdrojom nového poznania pre zlepšenie manažmentu biosférických rezervácií na Slovensku.

Až po jeho vyhodnotení a vzájomnej spolupráci medzi všetkými dotknutými subjektmi bude možné skonštatovať, či a do akej miery, bol akčný plán spracovaný kvalitne. Je možné ísť dvoma cestami: pasívnou, ktorá prináša len malé skúsenosti a vyvoláva skôr negativistický prístup k akejkoľvek činnosti vedenia BR.

Možno však ísť i aktívnou cestou, cestou moderného riadenia s uplatnením princípov a spôsobov overených v praxi. Tento prístup prináša veľa nových skúseností, možno nie vždy navonok pozitívnych. Ale prináša okrem skúseností výsledky a to je dôležité.

Je dôležité ukázať, že stále existuje skupina ľudí, ktorá chce pomôcť ľuďom, ktorí v BR Poľana a jej okolí žijú. Čas ukáže, ako sa to podarilo.

Na záver treba poďakovať všetkým, ktorí sa do tvorby a plnenia Akčného plánu zapojili.

Použitá literatúra

Contrerasová H. 2011: Madridský akčný plán – preklad z originálu Madrid Action Plan for Biosphere Reserves (2008-2013). Slovenský výbor pre program UNESCO „Človek a biosféra“ , Vydavateľstvo SAV Bratislava, 34. str.

Dokumentácia Správy CHKO-BR Poľana

Okániková. 2013: Strategický plán TUR pre BR Poľana

Fabricsiová V. & Slávik D. 2010: 20 rokov programu UNESCO človek a biosféra v CHKO-BR Poľana. In: Biosférické rezervácie na Slovensku VIII. Zborník referátov. Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene, str. 11-14

Gallayová Z. 2008: Krajinnoeekologická analýza a využití trvalých trávnych porastov v CHKO – BR Poľana. Dizertačná práca. Technická univerzita vo Zvolene, FEE KAE. Zvolen. 145 str.

Okániková Z. 2013: Príroda ľuďom – ľudia prírode. Žiadosť o nenávratný finančný príspevok. Blokovo grantpre MVO a podporu partnerstiev Programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce

Oszlányi J. 2008: VII. Národná konferencia o BR Slovenska –otvárací prejav predsedu SV pre Program MAB UNESCO. In: Biosférické rezervácie na Slovensku VII. Zborník referátov Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene, str. 11- 14

Oszlányi J. & Guziová Z. 2012: Madridský akčný plán pre biosférické rezervácie. In: Biosférické rezervácie na Slovensku IX. Zborník referátov. Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene, str. 13- 20

Programm 2012-2015 Jahresbudget 2013 Unesco biosphäre ENTLEBUCH Luzern Schweiz

Ruoss E. 2013: Biosphre Reserves asModels Sites for Sustainable Development. Protected Areas in Focus: Analysis and Evaluation. Proceedings in the Management of Protected Areas, Vo. 4. Michael Getzner & Michael Jungmeier (eds.)p. 99 – 114

Švajda J. 2013: Baseline Poľana –štúdiá v rámci Aktivitu 5 projektu Štátnej ochrany prírody SR

Švajda J. & Sabo P. 2013: Manažment chránených území – skriptá. Univerzita Mateja Bela B. Bystrica, Fakulta prírodných vied, Belanium 2013, str. 128.